

VI Lenin

Om nationernas självbestämmanderätt

(1914)

Innehåll

1. Vad är nationernas självbestämmande?	1
2. Den konkreta historiska frågeställningen	4
3. Den nationella frågans konkreta särdrag i Ryssland och landets borgerligt demokratiska omgestaltning	6
4. Den ”praktiska” inställningen i den nationella frågan	8
5. Den liberala bourgeoisin och de socialistiska opportunisterna i den nationella frågan ...	12
6. Norges avskiljande från Sverige	18
7. Beslutet på den internationella kongressen i London 1896.....	21
8. Utopisten Karl Marx och den praktiska Rosa Luxemburg.....	24
9. 1903 års program och dess likvidatorer	28
10. Avslutning	33

Paragraf nio i programmet för Rysslands marxister, vilken handlar om nationernas självbestämmanderätt, har under den senaste tiden (såsom vi redan påpekat i Prosvesjtjenije) utlöst ett helt fälttåg från opportunisternas sida. Såväl den ryske likvidatorn Semkovskij i likvidatorernas tidning i Petersburg som bundisten Libman och den ukrainske socialnationalisten Jurkevityj i sina organ har angripit denna paragraf och behandlar den ytterst nedlåtande. Utan tvivel står detta opportunistens ”angrepp i stor stil” på vårt marxistiska program i nära samband med de nuvarande nationalistiska vacklandena överhuvudtaget. Därför synes det oss vara på tiden att utförligt analysera den väckta frågan. Vi anmärker bara, att ingen av de nämnda opportunisterna anfört ett enda självständigt argument. Alla upprepar bara det som Rosa Luxemburg sagt i sin långa polska artikel 1908-09: Den nationella frågan och autonomi. Därför är det denna författarinns ”originella” argument, som vi framför allt kommer att syssla med i vår framställning.

1. Vad är nationernas självbestämmande?

Det är naturligt, att denna fråga reses i första hand, när man försöker att marxistiskt undersöka det s k självbestämmandet. Vad bör förstås med detta ord? Skall man söka svaret i juridiska definitioner (bestämningar) som härleds ur allehanda ”allmänna rättsbegrepp”? Eller skall man söka svaret i ett historiskt och ekonomiskt studium av de nationella rörelserna?

Det är inte ägnat att förvåna, att herrar Semkovskij, Libman, Jurkevityj m fl inte ens kommit på tanken att ställa denna fråga. De har helt enkelt avfärdat den med ett flin, förebärande det marxistiska programmet ”oklarhet” och synbarligen utan att i sin inskränkthet ens känna till, att inte bara programmet för Rysslands marxister från 1903 utan även besluten av den internationella kongressen i London 1896 talar om nationernas självbestämmande (utförligare härom längre fram). Betydligt mera förvånande är att Rosa Luxemburg, som deklamerar en hel del med anledning av det föregivet abstrakta och metafysiska i denna paragraf, själv hemfallit åt just ett abstrakt och metafysiskt betraktelsesätt. Just Rosa Luxemburg gör sig självständigt skyldig till allmänna utläggningar om självbestämmandet (även ett verkligt roande filosoferande över hur man lär känna nationens vilja) utan att någonstans klart och exakt ställa frågan, huruvida sakens kärna ligger i juridiska definitioner eller i erfarenheterna från de nationella rörelserna i hela världen.

Om denna för en marxist oundvikliga fråga ställts exakt, skulle den med ett slag ha undergrävt nio tiondelar av Rosa Luxemburgs argument. Det är inte första gången som nationella rörelser uppstått i Ryssland och de utgör ingen säregenhet för detta land. I hela världen har epoken för kapitalismens slutgiltiga seger över feodalismen varit förknippad med nationella rörelser. Den ekonomiska grundvalen för dessa rörelser är att det för varuproduktionens fullständiga seger fordras, att bourgeoisin erövrar den inre marknaden och att territorier med en enspråkig befolkning sammansluts till stater, samtidigt som man avlägsnar alla hinder för detta språks utveckling och konsolidering i litteraturen. Språket är det viktigaste medlet för umgänge mellan människorna. Språkets enhetlighet och obehindrade utveckling är en av de viktigaste betingelserna för en verkligt fri och omfattande och till den moderna kapitalismen avpassad handel, för en fri och omfattande gruppering av befolkningen i alla enskilda klasser och slutligen en betingelse för en nära förbindelse mellan marknaden och varje stor eller liten företagare, säljare eller köpare.

Varje nationell rörelse har därför en tendens att bilda *nationalstater*, vilka bäst tillfredsställer dessa den moderna kapitalismens krav. Mycket djupgående ekonomiska faktorer driver fram detta, och för hela Västeuropa – än mer: för hela den civiliserade världen – är därför nationalstaten *typisk*, normal under den kapitalistiska perioden.

Om vi alltså vill förstå betydelsen av nationernas självbestämmande, inte genom att leka med juridiska definitioner och ”fundera ut” abstrakta definitioner utan genom att analysera de nationella rörelsernas historiska och ekonomiska betingelser, så drar vi oundvikligen slutsatsen att med nationernas självbestämmande menas deras statliga avskiljande från kollektiv av annan nationalitet, upprättandet av en självständig nationalstat.

I fortsättningen kommer vi att få se också andra skäl till att det vore oriktigt att med självbestämmanderätt förstå någonting annat än rätten till egen statlig existens. Nu måste vi dröja vid hur Rosa Luxemburg försökte ”komma ifrån” den oundvikliga slutsatsen att strävan att bilda en nationalstat har djupa ekonomiska orsaker.

Rosa Luxemburg känner mycket väl till Kautskys broschyr *Nationalität und Internationalität* (bilaga till *Die Neue Zeit*, nr 1 1907-08; översatt till ryska i tidskriften *Nautjnaja Mysl*, Riga 1908). Hon vet att Kautsky*, efter att i paragraf 4 av nämnda broschyr utförligt ha analyserat frågan om nationalstaten, kom till slutsatsen att Otto Bauer ”underskattar styrkan i strävan att upprätta en nationalstat” (s 22 i nämnda broschyr). Rosa Luxemburg citerar själv Kautskys ord: ”Nationalstaten är den statsform, som *bäst motsvarar* de moderna [dvs kapitalistiska, civiliserade, ekonomiskt progressiva till skillnad från de medeltida, förkapitalistiska o a] förhållandena, det är den form, i vilken den lättast kan fylla sina uppgifter” (dvs den friaste, vidaste och snabbaste kapitalistiska utvecklingens uppgifter). Här måste man tillfoga Kautskys ännu mera exakta slutanmärkning, att de till sin nationella sammansättning brokiga staterna (de s k nationalitetsstaterna till skillnad från nationalstaterna) ”alltid är stater, vilkas inre gestaltning av en eller annan orsak förblivit abnorm eller otillräckligt utvecklad” (efterbliven). Det är självklart, att Kautsky talar om abnormitet uteslutande i den meningen, att de inte motsvarat det som är bäst anpassat till de krav som den i utveckling stadda kapitalismen ställer.

Man frågar sig då: Hur ställde sig Rosa Luxemburg till dessa Kautskys historiska och ekonomiska slutsatser? Är de riktiga eller oriktiga? Vem har rätt, Kautsky med sin historiska och ekonomiska teori, eller Bauer, vars teori i grund och botten är psykologisk? Vari består sambandet mellan Bauers otvivelaktigt ”nationella opportunism”, hans försvar av den kulturell-nationella autonomin, hans nationalistiska hänförelse (”här och var en förstärkning av det nationella momentet” som Kautsky uttryckte sig), hans ”kolossala överskattning av det nationella momentet och fullständiga negligering av det internationella momentet” (Kautsky) å ena sidan och hans underskattning av styrkan i strävan att upprätta en nationalstat å den andra?

Rosa Luxemburg ställde inte ens denna fråga. Hon märkte inte detta sammanhang. Hon tänkte sig inte in i Bauers teoretiska åsikter i deras *helhet*. Hon ställde inte ens den historisk-ekonomiska och den psykologiska teorin i den nationella frågan mot varandra. Hon inskränkte sig till följande anmärkningar mot Kautsky.

”... Denna ‘bästa’ nationalstat är bara en abstraktion, som lätt låter sig utvecklas och försvaras teoretiskt men inte motsvarar verkligheten.” (*Przeglad Socjaldemokratyczny*, nr 6, 1908, s 499)

Denna energiska förklaring motiveras med ett resonemang om att de kapitalistiska stormakternas utveckling och imperialismen gör de små folkens ”självbestämmanderätt” illusorisk. ”Kan man väl”, utropar Rosa Luxemburg, ”på allvar tala om ‘självbestämmande’ för de formellt oavhängiga montenegrinerna, bulgarerna, rumänerna, serberna, grekerna och till dels ens schweizarna, vilkas oavhängighet själv är en produkt av ‘den europeiska

* När Lenin skulle ge ut artikeln på nytt 1916 skrev han följande fotnot: ”Vi ber läsaren att inte glömma, att Kautsky till 1909, till sin utmärkta skrift *Vägen till makten* var fiende till opportunismen, som han började försvara först 1910-11, och särskilt energiskt först 1914-16,”

konserterns' politiska kamp och diplomatiska spel?"! (S 500) "Inte nationalstaten, som Kautsky antar, utan rövarstaten" motsvarar förhållandena bäst. Så anförs tiotals siffror om storleken av de kolonier som tillhör Storbritannien, Frankrike osv.

När man läser dylika resonemang, kan man inte annat än förvåna sig över författarinnans förmåga att inte förstå *vad det är fråga om!* Det är löjlig och barnslig självklokhets att med viktig min undervisa Kautsky om att de små staterna är ekonomiskt avhängiga av de stora, att de borgerliga staterna sinsemellan kämpar om att rovgirigt undertrycka andra nationer, att det existerar imperialism och kolonier. Allt detta har inte det minsta med saken att göra. Inte bara de små staterna utan t ex också Ryssland är ekonomiskt helt och hållet beroende av det mäktiga imperialistiska finanskapitalet i de "rika" borgerliga länderna. Inte bara miniaturstaterna på Balkan utan även Amerika var i ekonomiskt avseende Europas koloni under 1800-talet, vilket Marx redan påpekade i Kapitalet. Allt detta känner naturligtvis Kautsky och varje marxist väl till, men det har absolut ingenting att göra med frågan om de nationella rörelserna och nationalstaten.

Rosa Luxemburg har bytt ut frågan om nationernas politiska självbestämmande i det borgerliga samhället och deras statliga självständighet mot frågan om deras ekonomiska självständighet och oavhängighet. Detta är lika klokt som om en person, vilken diskuterar programkravet på parlamentets, dvs folkrepresentationens, överhöghet i den borgerliga staten, skulle börja utlägga sin fullkomligt riktiga övertygelse om storkapitalets överhöghet under vilka som helst förhållanden i ett borgerligt land.

Det råder inget tvivel om att största delen av Asien, den folkrikaste världsdelen, är antingen kolonier, som tillhör "stormakterna", eller stater, som i nationellt avseende är ytterst avhängiga och förtryckta. Men rubbar denna allmänt kända omständighet ens det minsta det obestridliga faktum, att i själva Asien betingelser för den mest fullständiga utveckling av varuproduktionen, för en verkligt fri, omfattande och snabb tillväxt av kapitalismen skapats endast i Japan, dvs endast i en självständig nationalstat? Denna stat är borgerlig och därför har den själv börjat förtrycka andra nationer och förslava kolonier. Vi vet inte om Asien hinner att före kapitalismens sammanbrott utforma ett system av självständiga nationalstater i likhet med Europa. Men en sak är obestridlig, nämligen att sedan kapitalismen väckt Asien har den också där överallt väckt till liv nationella rörelser, att dessa rörelser tenderar till att bilda nationalstater i Asien och att just sådana stater tillförsäkrar kapitalismen de bästa utvecklingsbetingelserna. Asiens exempel talar *för* Kautsky, *mot* Rosa Luxemburg.

Balkanstaternas exempel talar också mot henne. Var och en ser nu, att de bästa betingelserna för kapitalismens utveckling på Balkan skapas just i den mån självständiga nationalstater uppstår på denna halvö.

Tvärtemot Rosa Luxemburg bevisar följaktligen såväl hela den framskridna civiliserade mänsklighetens exempel som även Balkans och Asiens exempel, hur absolut riktig Kautskys tes är: nationalstaten är regel och "norm" under kapitalismen, den i nationellt avseende brokigt sammansatta staten är en efterblivenhet eller ett undantag. Ur de nationella förhållandenas synpunkt erbjuder nationalstaten utan tvivel de bästa förutsättningarna för kapitalismens utveckling. Detta betyder naturligtvis inte att en sådan stat, på de borgerliga förhållandenas grundval, skulle kunna utesluta att nationerna utsugs och förtrycks. Det betyder endast att marxisterna inte får förbise de mäktiga *ekonomiska* faktorer som framkallar en strävan att skapa nationalstater. Det betyder att "nationernas självbestämmande" i marxisternas program *inte* kan ha någon annan betydelse ur historisk-ekonomisk synpunkt än politiskt självbestämmande, statlig självständighet, upprättande av nationalstater.

Med vilka betingelser stöd åt det borgerligt demokratiska kravet på ”en nationalstat” är förknippat från marxistisk, dvs från proletär klassynpunkt, kommer vi att utförligt behandla längre fram. Nu inskränker vi oss till att definiera *begreppet* ”självbestämmande” och skall dessutom endast påpeka, att Rosa Luxemburg känner till innehållet i detta begrepp (”nationalstaten”), medan hennes opportunistiska anhängare, Libman, Semkovskij, Jurkevitz m fl *inte ens känner till detta!*

2. Den konkreta historiska frågeställningen

Den marxistiska teorin kräver vid analysen av varje social fråga ovillkorligen att denna ställs inom en *bestämd* historisk ram och vidare, ifall det är fråga om ett land (exempelvis om det nationella programmet för ifrågavarande land), att hänsyn tas till de konkreta särdrag som skiljer detta land från andra under en och samma historiska epok.

Vad innebär detta marxismens ovillkorliga krav, tillämpat på vår fråga?

Det betyder framför allt, att två ur de nationella rörelsernas synpunkt i grund olika kapitalistiska epoker måste strängt särskiljas. Å ena sidan har vi epoken för feodalismens och absolutismens sammanbrott, epoken för det borgerligt demokratiska samhällets och den borgerligt demokratiska statens uppkomst, då de nationella rörelserna för första gången blir massrörelser och på ett eller annat sätt, genom pressen, genom deltagande i representationsorganen osv, drar in *alla* klasser av befolkningen i politiken. Å andra sidan har vi en epok, som kännetecknas av fullt utformade kapitalistiska stater med ett för länge sedan stabiliserat konstitutionellt system, med en starkt utvecklad antagonism mellan proletariatet och bourgeoisin --en epok som kan betecknas som inledningen till kapitalismens sammanbrott.

Typiskt för den första epoken är uppvaknandet av de nationella rörelserna, i vilka bönderna – det talrikaste och ”trögaste” befolkningsskiktet – dras in i samband med kampen för politisk frihet i allmänhet och för nationalitetens rätt i synnerhet. Typiskt för den andra epoken är avsaknaden av borgerligt demokratiska massrörelser, då den utvecklade kapitalismen – som för de i handelsomsättningen redan fullständigt indragna nationerna allt närmare varandra och sammansmälter dem – skjuter antagonismen mellan det internationellt förenade kapitalet och den internationella arbetarrörelsen i förgrunden.

Naturligtvis är den förra och den senare epoken inte åtskilda genom någon mur utan förbundna genom talrika övergångslänkar, varvid de olika länderna dessutom skiljer sig från varandra genom den nationella utvecklingens snabbhet, befolkningens nationella sammansättning och lokala fördelning osv, osv. Det kan inte ens vara tal om att marxisterna skulle börja utarbeta ett nationellt program i ett visst land utan att ta hänsyn till alla dessa allmänt historiska och konkreta statliga betingelser.

Just här möter vi den svagaste punkten i Rosa Luxemburgs resonemang. Hon smyckar synnerligen ivrigt sin artikel med ett urval av ”starka” ord mot paragraf 9 i vårt program, vilken hon betecknar som ”generell” och ”schablonmässig”, som ”en metafysisk fras” och så vidare i det oändliga. Man hade självfallet förväntat att författarinnan, som så förträffligt utdömer metafysiken (i marxistisk mening, dvs antidialektiken) och de tomma abstraktionerna, skulle ge oss exempel på en konkret historisk behandling av frågan. Det gäller marxisternas nationella program i ett bestämt land, Ryssland, under en bestämd epok, i början av 1900-talet. Sannolikt ställer Rosa Luxemburg frågan: *vilken historisk epok* genomlever Ryssland och *vilka konkreta särdrag* uppvisar den nationella frågan och de nationella rörelserna *i ifrågavarande land* och under *ifrågavarande epok*?

Om detta säger Rosa Luxemburg absolut ingenting! Man finner inte hos henne en tillstymmelse till analys av hur det förhåller sig med den nationella frågan i *Ryssland* under ifrågavarande historiska epok och vilka särdrag *Ryssland* uppvisar i detta avseende!

Vi får veta, att den nationella frågan ställs annorlunda på Balkan än på Irland, att Marx bedömde den polska och den tjeckiska nationella rörelsen så och så under de konkreta betingelserna 1848 (en sida citat från Marx), att Engels så och så bedömde de schweiziska skogskantonernas kamp mot Österrike och slaget vid Morgarten 1315 (en sida citat från Engels med motsvarande kommentarer av Kautsky), att Lassalle betecknat bondekriget i Tyskland på 1500-talet som reaktionärt osv.

Man kan inte säga, att dessa anmärkningar och citat har nyhetens glans, men i varje fall är det intressant för läsaren att återigen påminna sig hur just Marx, Engels och Lassalle analyserade de enskilda ländernas konkreta historiska frågor. Och när man åter läser igenom de lärorika citaten från Marx och Engels, blir den löjliga belägenhet Rosa Luxemburg försatt sig i särskilt åskådlig. Hon förkunnar värtaligt och med hetta nödvändigheten av en konkret historisk analys av den nationella frågan i olika länder och under olika tidsperioder – men hon gör inte det minsta försök att fastställa *vilket* historiskt utvecklingsstadium av kapitalismen *Ryssland* genomlever i början av 1900-talet och vilka *särdrag* den nationella frågan i detta land uppvisar. Rosa Luxemburg ger exempel på hur *andra* underkastat frågan en marxistisk analys och understryker därmed liksom avsiktligt hur ofta vägen till helvetet är stensatt med goda föresatser och hur man med goda råd döljer ovillighet eller oförmåga att i verkligheten begagna sig av dem.

Här är en av dessa lärorika jämförelser. När Rosa Luxemburg opponerar sig mot parollen om Polens oavhängighet, åberopar hon sig på sitt arbete från 1898, som bevisar ”Polens snabba industriella utveckling” med avsättning för dess industriprodukter i Ryssland. Det behöver inte sägas, att härav inte alls följer något som rör *rätten* till självbestämmande, att härmed bara bevisats att adelns gamla Polen försvunnit osv. Men Rosa Luxemburg övergår ständigt omärkligt till den slutsatsen, att Iland de faktorer, som förenar Ryssland och Polen, dominerar redan nu de moderna kapitalistiska förhållandenas rent ekonomiska faktorer.

Men här går vår Rosa över till frågan om autonomi och – ehuru hennes artikel är rubricerad ”Den nationella frågan och autonomi” i *allmänhet* – börjar hon bevisa konungariket Polens *exklusiva* rätt till autonomi (se härom Prosvesjtjenije, nr 12, 1913). För att bekräfta Polens rätt till autonomi karakteriserar Rosa Luxemburg Rysslands statssystem uppenbarligen såväl enligt ekonomiska som politiska, kulturhistoriska och sociologiska kriterier – som en sammanställning av drag, vilka tillsammans utmynnar i begreppet ”asiatisk despotism” (nr 12 av Przeglad, s 137).

Alla vet, att ett sådant statssystem besitter en mycket stor stabilitet i de fall, då fullkomligt patriarkaliska, förkapitalistiska drag är förhärskande i landets ekonomi och såväl varuhushållningen som klassdifferentieringen är obetydligt utvecklade. Men om det i ett sådant land, vars statssystem utmärker sig för en utpräglad *förkapitalistisk* karaktär, finns ett nationellt avgränsat område där kapitalismen utvecklas *snabbt*, så kommer – ju snabbare den kapitalistiska utvecklingen försiggår – motsättningen mellan densamma och det förkapitalistiska statssystemet att bli så mycket starkare, och det framskridna området, som inte är förbundet med statskomplexet genom ”moderna kapitalistiska” utan genom ”asiatisk-despotiska” band, att så mycket sannolikare avskiljas.

Rosa Luxemburg har sålunda inte fått resonemanget att gå ihop ens i frågan om statsmaktens sociala struktur i Ryssland i förhållande till det borgerliga Polen. Och frågan om de nationella rörelsernas konkreta historiska särdrag i Ryssland har hon inte ens ställt.

Vi måste därför dröja vid denna fråga.

3. Den nationella frågans konkreta särdrag i Ryssland och landets borgerligt demokratiska omgestaltning

... Oavsett tänjbarheten hos principen om 'nationernas självbestämmanderätt', vilken är en ren plattityd och uppenbarligen kan tillämpas i lika grad inte bara på de folk som bor i Ryssland utan även på de nationer som bor i Tyskland och Österrike, Schweiz och Sverige, Amerika och Australien, finner vi den inte i något enda av de nutida socialistiska partiernas program ..."
(Przeblad, nr 6, s 483)

Så skriver Rosa Luxemburg i början av sitt fälttåg mot paragraf 9 i det marxistiska programmet. Rosa Luxemburg framställer saken som om vi skulle uppfatta denna programpunkt som "en ren plattityd" men gör sig själv skyldig till just denna synd när hon med roande hurtfriskhet förklarar, att denna punkt "uppenbarligen kan tillämpas i lika grad" på Ryssland, Tyskland osv.

Uppenbarligen svarar vi, har Rosa Luxemburg beslutat att i sin artikel leverera en samling logiska fel som passar för gymnasisters läroövningar. Rosa Luxemburgs tirad är nämligen fullständigt meningslös och ett hån mot den konkreta historiska frågeställningen.

Om man vill tolka det marxistiska programmet på ett marxistiskt och inte barnsligt sätt, så är det inte så svårt att förstå, att det avser de borgerligt demokratiska nationella rörelserna. Och i så fall – och så är det givetvis – framgår det "uppenbarligen", att detta program "generellt", som "en plattityd" osv gäller *alla* fall av borgerligt demokratiska nationella rörelser. Lika uppenbar för Rosa Luxemburg vore också vid den allra minsta eftertanke den slutsatsen, att vårt program endast gäller de fall då en sådan rörelse är förhanden.

Om Rosa Luxemburg hade övervägt alla dessa uppenbara saker, skulle hon utan särskild möda ha insett vilken meningslöshet hon uttalat. När hon beskyller oss för att komma med "en plattityd", anför hon *mot oss* det argumentet, att det inte är tal om nationernas självbestämmande i program i länder, där det *inte finns* borgerligt demokratiska nationella rörelser. Ett synnerligen klyftigt argument!

Att jämföra olika länders politiska och ekonomiska utveckling såväl som deras marxistiska program har en väldig betydelse ur marxismens synpunkt, ty de nutida staternas allmänna kapitalistiska natur är lika obestriddig som deras allmänna utvecklingslag. Men en sådan jämförelse måste göras kunnigt. En elementär förutsättning är att man gör klart för sig, huruvida de jämförda ländernas historiska utvecklingsepoker *är jämförbara*. Så kan exempelvis endast fullkomligt okunniga personer (som furst J Trubetskoj i Russkaja Mysl) "jämföra" agrarprogrammet för Rysslands marxister med de västeuropeiska agrarprogrammen, ty vårt program ger svar på frågan om *den borgerligt demokratiska* agrara omgestaltningen, som det absolut inte är fråga om i västländerna.

Detsamma gäller den nationella frågan. I flertalet västländer är den för länge sedan löst. Det är löjligt att i de västeuropeiska programmen söka svar på frågor, som inte existerar. Rosa Luxemburg har här förbisett just själva huvudsaken: skillnaden mellan de länder där de borgerligt demokratiska omgestaltningarna för länge sedan avslutats och de länder där de ännu inte avslutats.

Frågans kärna ligger i denna skillnad. Då Rosa Luxemburg fullständigt ignorerar den, förvandlas hennes långa artikel till en samling tomma, innehållslösa plattityder.

I det kontinentala Västeuropa omfattar de borgerligt demokratiska revolutionernas epok en tämligen bestämd tidsperiod, ungefär från 1789 till 1871. Just under denna epok utvecklades de nationella rörelserna och bildades nationalstaterna. Vid slutet av denna epok hade Västeuropa förvandlats till ett utformat system av borgerliga stater, vilka dessutom i regel var nationellt enhetliga. Att nu leta efter självbestämmanderätten i de västeuropeiska socialisternas program betyder därför att inte förstå marxismens ABC.

I Östeuropa och i Asien började de borgerligt demokratiska revolutionernas epok först 1905. Revolutionerna i Ryssland, Persien, Turkiet och Kina samt Balkankrigen är världshändelsernas kedja under *vår* epok i vårt ”östern”. I denna händelsekedja kan endast en blind undgå att se uppvaknandet av *en hel rad* borgerligt demokratiska nationella rörelser samt strävandena att skapa nationellt oavhängiga och nationellt enhetliga stater. Just därför och endast därför att Ryssland tillsammans med sina grannländer upplever denna epok behöver vi i vårt program en punkt om nationernas självbestämmanderätt.

Men låt oss ytterligare något fortsätta det ovan anförda citatet ur Rosa Luxemburgs artikel:

”... Särskilt programmet för ett parti, vilket är verksamt i en stat med en utomordentligt brokig nationell sammansättning och för vilket den nationella frågan spelar en primär roll, nämligen programmet för den österrikiska socialdemokratin, innehåller inte principen om nationernas självbestämmanderätt.” (Ibidem)

Man vill således ”särskilt” övertyga läsaren med Österrikes exempel. Låt oss från konkret historisk synpunkt se efter om detta exempel är förnuftigt.

Låt oss för det första ställa huvudfrågan om den borgerligt demokratiska revolutionens fullbordande. I Österrike började den 1848 och avslutades 1867. Sedan dess, dvs sedan nästan ett halvt århundrade, dominerar där i det stora hela en stabiliserad borgerlig författning, på vars grund det legala arbetarpartiet verkar legalt.

Därför finns det i Österrikes inre utvecklingsförhållanden (dvs med tanke på kapitalismens utveckling i Österrike i allmänhet och inom dess olika nationer i synnerhet) inga faktorer, vilka kan förorsaka sådana språng som bl a kan åtföljas av att det bildas nationellt självständiga stater. När Rosa Luxemburg vid sin jämförelse förutsätter, att Ryssland på denna punkt befinner sig i liknande förhållanden, så gör hon inte endast ett i grunden oriktigt, mot historien stridande antagande utan glider också ofrivilligt över till likvidatorerna.

För det andra har de fullkomligt olika inbördes förhållandena för nationaliteterna i Österrike och Ryssland i den fråga som sysselsätter oss särskilt stor betydelse. Österrike var inte bara under lång tid en stat, där tyskarna var förhärskande, utan de österrikiska tyskarna gjorde anspråk på hegemoni inom den tyska nationen överhuvudtaget. Denna ”pretention” korsades av kriget 1866, såsom Rosa Luxemburg (vilken i så hög grad tycks ogilla plattityder, schabloner, abstraktioner ...) kanske behagar erinra sig. Den i Österrike härskande nationen, den tyska, såg sig ställd utanför den självständiga tyska stat, som slutgiltigt bildades 1871. A andra sidan slogs ungrarnas försök att skapa en självständig nationalstat ned redan 1849 av de ryska feodala trupperna.

På så sätt uppstod ett ytterst egenartat läge: ungrarna och sedermera även tjeckerna strävade alls inte efter att skilja sig från Österrike utan ville bevara Österrikes enhet just för den nationella oavhängighetens skull, vilken helt och hållet skulle kunna krossas av rovgirigare och starkare graniter! Till följd av detta egenartade läge uppstod Österrike som en stat med

två centra (en dualistisk stat), och nu förvandlas det till en stat med tre centra (en trialistisk stat: tyskar, ungrare, slaver).

Finns det någonting liknande i Ryssland? Finns det hos oss någon strävan av "utbördingarna" att förena sig med storryssarna under hotet av ett *värre* nationellt förtryck?

Man behöver bara ställa denna fråga för att se hur meningslöst, schablonmässigt och okunnigt det är att jämföra Ryssland och Österrike i frågan om nationernas självbestämmande.

De egenartade förhållandena i Ryssland beträffande den nationella frågan är just raka motsatsen till vad vi såg i Österrike. Ryssland är en stat med ett enhetligt nationellt centrum, det storryska. Storryssarna bebor ett mycket stort och sammanhängande territorium och räknar ungefär 70 miljoner människor. Denna nationalstats säregenhet består för det första i att "utbördingarna" (vilka tillsammans utgör befolkningens majoritet, 57 procent) just bebor ytterområdena; för det andra i att förtrycket mot dessa utbördingar är betydligt hårdare än i grannstaterna (och inte enbart i de europeiska); för det tredje i att de i ytterområdena boende undertryckta folkslagen i en hel rad fall har stamförvanter på andra sidan gränsen, vilka åtnjuter en större nationell oavhängighet (det räcker med att påminna om rikets väst- och sydgränser: finnar, svenskar, polacker, ukrainare, rumäner); för det fjärde i att kapitalismens utveckling och den allmänna kulturnivån ofta ligger på ett högre plan inom de "ickeryska" ytterområdena än i rikets centrum. Slutligen ser vi just i de asiatiska grannstaterna en begynnande period av borgerliga revolutioner och nationella rörelser, vilka delvis drar med sig de besläktade folkslagen inom Rysslands gränser.

Just genom den nationella frågans historiska konkreta särdrag i Ryssland blir det därför särskilt aktuellt i vårt land att nationernas självbestämmanderätt erkänns under nuvarande epok.

För övrigt är det t o m ur rent faktisk synpunkt oriktigt när Rosa Luxemburg påstår, att det i de österrikiska socialdemokraternas program inte finns något erkännande av nationernas självbestämmanderätt. Vi behöver bara slå upp protokollen från kongressen i Brünn, som antog det nationella programmet, och vi skall där finna den rutenske socialdemokraten Hankiewicz' förklaring å hela den ukrainska (rutenska) delegationens vägnar (s 85 i protokollet) och den polske socialdemokraten Regers förklaring å hela den polska delegationens vägnar (s 108) om att de båda nämnda nationernas österrikiska socialdemokrater bland sina strävanden även upptar strävan efter nationell enhet, frihet och självständighet för sina folk. Följaktligen tolererar den österrikiska socialdemokratin, som inte direkt upptar nationernas självbestämmanderätt i sitt program, samtidigt fullkomligt att *delar* av partiet ställer kravet på nationell självständighet. I praktiken innebär givetvis detta just att erkänna nationernas självbestämmanderätt! Rosa Luxemburgs hänvisning till Österrike talar alltså i *alla* hänseenden emot Rosa Luxemburg.

4. Den "praktiska" inställningen i den nationella frågan

Opportunisterna har med särskild iver anammat Rosa Luxemburgs argument, att paragraf 9 i vårt program inte innehåller någonting "praktiskt". Rosa Luxemburg är så förtjust i detta argument, att denna "paroll" ibland upprepas åtta gånger på en och samma sida i hennes artikel.

Paragraf 9 "ger inte", skriver hon, "några praktiska anvisningar för proletariatets dagspolitik, ingen praktisk lösning av de nationella problemen".

Låt oss undersöka detta argument, som därtill är så formulerat att paragraf 9 antingen inte uttrycker någonting alls eller också innebär en förpliktelse att stödja alla nationella strävanden.

Vad betyder kravet på ”praktisk” inställning i den nationella frågan?

Antingen stöd åt alla nationella strävanden, eller svaret ”ja eller nej” på frågan om varje nations avskiljande, eller också överhuvudtaget de nationella kravens omedelbara ”genomförbarhet”.

Låt oss undersöka alla dessa tre möjliga tolkningar av kravet på ”praktisk” inställning.

Bourgeoisin, som givetvis uppträder som hegemon (ledare) i början av varje nationell rörelse, betecknar det som en praktisk sak att stödja alla nationella strävanden. Men proletariats politik i den nationella frågan (liksom i övriga frågor) stöder bourgeoisin bara i en viss riktning utan att någonsin sammanfalla med dess politik. Arbetarklassen stöder bourgeoisin endast för att gagna den nationella freden (som bourgeoisin aldrig helt kan upprätta och som endast kan förverkligas genom fullständig demokratisering), för att gagna likaberättigandet och för att uppnå så gynnsamma betingelser som möjligt i klasskampen. Därför framhäver proletärerna just *mot* bourgeoisins *praktiska inställning* en *principiell* politik i den nationella frågan, eftersom de alltid stöder bourgeoisin *endast villkorligt*. Varje bourgeoisin eftersträvar i den nationella frågan antingen privilegier för *sin egen* nation eller exceptionella fördelar för den; just det kallas ”att vara praktisk”. Proletariatet är emot alla privilegier, mot varje exklusivitet. Att av det kräva ”praktisk” inställning betyder att gå i bourgeoisins ledband, att hemfalla åt opportunism.

Skall man svara ”ja eller nej” på frågan om varje nations avskiljande? Det förefaller att vara ett ytterst ”praktiskt” krav. Men i verkligheten är det absurt, i teoretiskt avseende metafysiskt, och i praktiken leder det till att proletariatet underordnas bourgeoisins politik. Bourgeoisin skjuter alltid sina nationella krav i förgrunden. Den ställer dem ovillkorligt. För proletariatet är de underordnade klasskampens intressen. Teoretiskt kan man inte på förhand garantera vad som kommer att fullborda den borgerligt demokratiska revolutionen, en viss nations avskiljande eller dess likaberättigade ställning med en annan nation; för proletariatet är det viktigt att *i båda fallen* trygga den egna klassens utveckling; för bourgeoisin är det viktigt att försvåra denna utveckling och hålla tillbaka proletariatets syften till förmån för den ”egna” nationens syften. Därför inskränker sig proletariatet till ett så att säga negativt krav på självbestämmanderättens erkännande utan att garantera, utan att lova något åt någon nation på en annan nations *bekostnad*.

Låt vara att detta inte är ”praktiskt”, men det garanterar i verkligheten säkrare än någonting annat en så demokratisk lösning som möjligt. Proletariatet behöver bara dessa garantier, medan varje nations bourgeoisin behöver garanti för sina egna fördelar utan hänsyn till andra nationers läge (eventuella nackdelar).

Bourgeoisin intresserar sig framför allt för om ett givet krav är ”genomförbart” – härav den eviga kompromisspolitiken med andra nationers bourgeoisin till skada för proletariatet. För proletariatet är det däremot viktigt att stärka den egna klassen mot bourgeoisin och att fostra massorna i den konsekventa demokratins och socialismens anda.

Låt vara att detta inte är ”praktiskt” för opportunisterna, men det är den enda verkliga garantin för största möjliga nationella jämställdhet och fred i strid mot både feodaltherrarna och den *nationalistiska* bourgeoisin.

Proletärernas hela uppgift i den nationella frågan är opraktisk” från alla nationers *nationalistiska* bourgeois synpunkt, ty proletärerna kräver ”abstrakt” jämställdhet och principiell frånvaro av även de minsta privilegier, eftersom de är fiender till all nationalism. Då Rosa Luxemburg inte förstått detta, har hon genom sitt oförnuftiga lovsjungande av den praktiska inställningen öppnat portarna på vid gavel just för opportunisterna och i synnerhet för opportunistiska eftergifter åt den storryska nationalismen.

Varför åt den storryska? Därför att storryssarna i Ryssland är en förtrycknation, och i nationellt hänseende yttrar sig opportunismen helt naturligt på annat sätt bland de förtryckta nationerna än bland de förtryckande.

De förtryckta nationernas bourgeois kommer att med hänvisning till ”det praktiska” i sina krav uppmana proletariatet att obetingat stödja dess strävanden. Det mest praktiska är att direkt säga ja till *den och den* nationens avskiljande men inte till alla nationers *rätt* att avskilja sig!

Proletariatet är emot en sådan praktisk inställning: det erkänner likaberättigandet och den lika rätten till en nationalstat, men högre än allt annat skattar och ställer det förbundet mellan proletärerna inom alla nationer, och det värderar varje nationellt krav och varje nationellt avskiljande *utifrån* arbetarnas klasskamp. Parollen om praktisk inställning går i verkligheten bara ut på att kritiklöst efterapa de borgerliga strävandena.

Man säger oss: genom att stödja rätten till avskiljande stöder ni de förtryckta nationernas borgerliga nationalism. Så säger Rosa Luxemburg och efter henne upprepas det av opportunisten Semkovskij, för övrigt den ende representanten för de likvidatoriska idéerna i denna fråga i likvidatortidningen!

Vi svarar: nej, just för bourgeoisin är här den ”praktiska” lösningen viktig, men för arbetarna är det viktigt att *principiellt* framhålla de två tendenserna. *Försåvitt* en förtryckt nations bourgeois kämpar emot en förtryckande, kommer vi alltid och i varje fall att beslutsammare än alla andra ta ställning *för* den, ty vi är de djärvaste och konsekventaste fienderna till förtrycket. I den mån en förtryckt nations bourgeois försvarar *sin egen* borgerliga nationalism, är vi emot den. Kamp mot den förtryckande nationens privilegier och övervåld, och ingen efterlåtenhet för strävan efter privilegier från den förtryckta nationens sida.

Om vi inte framför och inte agiterar för parollen om rätt till avskiljande, så spelar vi inte bara den *förtryckande* nationens bourgeois utan också dess feodalherrar och absolutism i händerna. Detta argument har Kautsky för länge sedan anfört mot Rosa Luxemburg, och detta argument är obestridligt. I sin fruktan för att ”hjälpa” Polens nationalistiska bourgeois hjälper Rosa Luxemburg – genom att förneka *rätten* till avskiljande i programmet för *Rysslands marxister* – i *verkligheten* de storryska ärkereaktionärerna. Hon stöder i verkligheten en opportunistisk tolerans mot storryssarnas privilegier (och värre saker än privilegierna).

Hänryckt av kampen mot nationalismen i Polen har Rosa Luxemburg glömt storryssarnas nationalism, fast just *denna* nationalism nu är värre än all annan, just den är mindre borgerlig och mera feodal, just den är huvudhindret för demokratin och den proletära kampen. *All* borgerlig nationalism hos en förtryckt nation har ett *mot* förtrycket riktat allmänt demokratiskt innehåll, och detta innehåll stöder vi *ovillkorligen*, samtidigt som vi strikt avskiljer strävan efter en egen nationell exklusivitet, bekämpar de polska borgarnas strävan att förtrycka judarna osv, osv.

Detta är ”opraktiskt” ur borgarens och källborgarens synpunkt. Detta är den enda praktiska och principiella politiken i den nationella frågan, den enda som i verkligheten främjar demokratin, friheten och proletärens förbund.

Rätten till avskiljande erkänns för alla; varje konkret fråga om avskiljande bedöms från synpunkten att upphäva all olikställighet, varje privilegium och varje exklusivitet.

Låt oss granska en förtryckarnations ställning. Kan ett folk, som förtrycker andra folk, vara fritt? Nej. Den storryska befolkningens* frihetsintresse kräver kamp mot detta förtryck. Den långa, sekelgamla historien om hur man kvävt de förtryckta nationernas rörelser och den systematiska propagandan för denna förkvävning från de ”högsta” klassernas sida har skapat ofantliga hinder för det storryska folkets egen frihetssak i form av fördomar osv.

De storryska ärkereaktionärerna stöder medvetet dessa fördomar och underblåser dem. Den storryska bourgeoisin finner sig i dem eller anpassar sig till dem. Det storryska proletariatet kan inte förverkliga sina mål, kan inte bana sig väg till friheten utan att systematiskt bekämpa dessa fördomar.

Skapandet av en självständig och oavhängig nationalstat förblir i Ryssland tills vidare ett privilegium för enbart den storryska nationen. Vi storryska proletärer försvarar inga privilegier och försvarar inte heller detta privilegium. Vi kämpar på den givna statens grundval och sammansluter arbetarna från denna stats alla nationer. Vi kan inte garantera den ena eller andra nationella utvecklingsvägen, vi går på *alla* möjliga vägar fram mot vårt klassmål.

Men vi kan inte gå fram mot detta mål utan att kämpa mot all nationalism och utan att förfäktas de olika nationernas jämlikhet. Huruvida t ex Ukraina kommer att upprätta en självständig stat är något som beror av tusen faktorer, vilka på förhand är okända. Och då vi inte vill försöka ”gissa” i onödan håller vi fast vid det som är obestriddigt: Ukrainas rätt att bilda en sådan stat. Vi respekterar denna rätt, vi stöder inte storryssarnas privilegier gentemot ukrainarna, vi *fostrar* massorna att erkänna denna rätt, att avböja *statliga* privilegier för vilken nation det vara må.

Under de språng alla länder upplever under de borgerliga revolutionernas epok är sammanstötningar och kamp om rätten till en nationalstat möjliga och sannolika. Vi proletärer förklarar oss på förhand vara *motståndare* till de storryska privilegierna och i överensstämmelse härmed bedriver vi all vår propaganda och agitation.

På jakt efter en ”praktisk” inställning förbisåg Rosa Luxemburg den *viktigaste* praktiska uppgiften för både det storryska proletariatet och de andra nationaliteternas proletariat, nämligen att dagligen agitera och propagera mot alla slags statliga och nationella privilegier och för alla nationers rätt, för deras lika rätt till en egen nationalstat. Detta är vår huvuduppgift (nu) i den nationella frågan, ty endast på denna väg värnar vi demokratins intressen och intressena hos det på likaberättigande grundade förbundet mellan alla slags nationers alla proletärer.

Låt vara att denna propaganda är ”opraktisk” från såväl de storryska förtryckarnas ståndpunkt som från den ståndpunkt som intas av de förtryckta nationernas bourgeoisier (både de förra och de senare kräver ett *bestämt* ja eller nej och beskyller socialdemokraterna för ”obestämdhet”). Just denna propaganda och endast den tryggar i själva verket en verkligt demokratisk och en verkligt socialistisk fostran av massorna. Endast denna propaganda garanterar såväl de största

* En viss L VI i Paris tycker att detta ord är omarxistiskt. Denne L VI är löjligt ”superklug” (”överklok” i ironisk bemärkelse). Den ”överkloke” L VI vill tydligen skriva en avhandling om att man bör avlägsna orden befolkning, folk osv ur vårt minimiprogram (från klasskampens ståndpunkt!).

möjligheterna för en nationell fred i Ryssland, ifall landet förblir en i nationellt hänseende brokigt sammansatt stat, som den fredligaste (och för den proletära klasskampen oskadligaste) uppdelningen i olika nationalstater, om en sådan uppdelning skulle bli aktuell.

För att mera konkret klargöra denna, den enda proletära politiken i den nationella frågan, skall vi undersöka den storryska liberalismens inställning till "nationernas självbestämmande" och exemplet med Norges avskiljande från Sverige.

5. Den liberala bourgeoisin och de socialistiska opportunisterna i den nationella frågan

Vi har sett, att Rosa Luxemburg betraktar följande argument som ett av sina viktigaste "trumfkort" i kampen mot programmet för marxisterna i Ryssland: att erkänna självbestämmanderätten är detsamma som att stödja de förtryckta nationernas borgerliga nationalism. Å andra sidan, säger Rosa Luxemburg, om man med denna rätt skall förstå bara kamp mot allt slags tvång gentemot nationerna, så behövs ingen särskild programpunkt, eftersom socialdemokraterna överhuvudtaget är mot allt slags nationellt tvång och olikställighet.

Det första argumentet innebär – såsom Kautsky ovederläggligt påpekade för nära 20 år sedan – att de som själva är behäftade med nationalism skjuter skulden på andra, ty i sin fruktan för nationalismen hos de förtryckta nationernas bourgeoisier visar sig Rosa Luxemburg i *verkligheten* spela storryssarnas ärkereaktionära nationalism i händerna! Det andra argumentet är i grund och botten ett räddhågat undvikande av frågan huruvida ett erkännande av det nationella likaberättigandet innebär ett erkännande av rätten till avskiljande eller ej. Om det innebär, så betyder det att Rosa Luxemburg erkänner den principiella riktigheten av paragraf 9 i vårt program. I annat fall betyder det att hon inte erkänner det nationella likaberättigandet. Kringgående och undanflykter hjälper här inte upp saken!

Den bästa kontrollen av ovannämnda och alla liknande argument är emellertid ett studium av hur samhällets *olika klasser* ställer sig till frågan. För en marxist är en sådan kontroll obligatorisk. Man måste utgå från det objektiva läget, från förhållandet mellan klasserna i denna punkt. Eftersom Rosa Luxemburg inte gör detta, hemfaller hon just åt samma metafysik, abstraktion, plattityder, generaliserande m m, som hon förgäves söker anklaga sina motståndare för.

Det rör sig om ett program för *Rysslands* marxister, dvs för marxister av Rysslands samtliga nationaliteter. Bör man inte då undersöka vilken hållning Rysslands *härskande* klasser intar?

Den hållning som intas av "byråkratin" (vi ber om ursäkt för det inexacta ordet) och de feodala godsägarna av typen enad adel är allom bekant. Ovillkorligt förnekande av nationaliteternas likaberättigande och självbestämmanderätten. Den gamla från livegenskapens tid hämtade parollen om envælde, ortodoxi och folklighet, varvid med det sistnämnda endast den storryska avses. Till och med ukrainarna förklaras vara "utbördingar", till och med deras modersmål förföljs.

Låt oss titta på Rysslands bourgeoisier, som "kallats" att delta – visserligen mycket blygsamt men dock delta – i maktutövningen, i lagstiftnings- och förvaltningssystemet av "den 3 juni". Att oktiabristerna i verkligheten följer högern i denna fråga behöver inte närmare utredas. Tyvärr ägnar vissa marxister betydligt mindre uppmärksamhet åt den hållning som intas av den liberala storryska bourgeoisin, dvs progressisterna och kadeterna. Den som inte grundligt studerar denna hållning, han hemfaller emellertid oundvikligen åt abstraktion och obevisade påståenden vid behandlingen av nationernas självbestämmanderätt.

I föl tvingade Pravda med sin polemik kadetpartiets huvudorgan Retj, som är så förfaret i att diplomatiskt undvika ett direkt svar på "oangenäma" frågor, att likväl göra vissa värdefulla medgivanden. Den närmaste orsaken var den allukrainska studentkongressen i Lvov sommaren 1913. Den permanente "ukrainaspecialisten", Retjs ukrainske medarbetare hr Mogiljanskij hade publicerat en artikel, i vilken han tog till de grövsta skymford ("vanvett", "äventyraranda" m m) mot iden om Ukrainas separation, en idé som socialnationalisten Dontsov kämpade för och den nämnda kongressen godkände.

Tidningen Rabotjaja Pravda förklarade emellertid utan att på något sätt solidarisera sig med hr Dontsov och efter att direkt ha påvisat, att han var en socialnationalist och att många ukrainska marxister var oense med honom, att Retjs ton eller rättare sagt Retjs *principiella frågeställning* var fullkomligt opassande och oförsvarlig för en storrysk demokrat eller för en människa, som önskar framstå som demokrat. Retj må direkt gendriva hr Dontsov & Co, men *principiellt* är det oförsvarligt att ett storryskt organ för en föregiven demokrati glömmer *friheten* till avskiljande, *rätten* till avskiljande.

Några månader därefter framträdde hr Mogiljanskij i nr 331 av Retj med "tillrättalägganden", sedan han i den ukrainska Lvovtidningen Sjljachi tagit del av de invändningar, som framställt av hr Dontsov, vilken bl a anmärkte, att "Retjs chauvinistiska utfall på tillbörligt sätt endast fläckats [brännmärkts?] av den ryska socialdemokratiska pressen". Hr Mogiljanskijs "tillrättalägganden" bestod i att han tre gånger upprepade: "en kritik av hr Dontsovs recept" "har ingenting gemensamt med ett förnekande av nationernas självbestämmanderätt".

"Det bör sägas", skrev hr Mogiljanskij, "att inte heller 'nationernas självbestämmanderätt' är något slags fetisch [obs!!], som inte tillåter kritik: osunda existensbetingelser för nationen kan framföda osunda tendenser i det nationella självbestämmandet, och att avslöja de senare betyder alls inte att förneka nationernas självbestämmanderätt."

Som ni ser var liberalens fraser om "fetischen" helt i stil med Rosa Luxemburgs fraser. Det var uppenbart, att hr Mogiljanskij önskade undvika ett direkt svar på frågan om han erkänner eller inte erkänner rätten till politiskt självbestämmande, dvs till avskiljande.

Och Proletarskaja Pravda (nr 4 den 11 december 1913) riktade denna fråga *direkt* till såväl hr Mogiljanskij som de konstitutionella demokraternas parti.

Tidningen Retj publicerade då (nr 340) en osignerad, dvs officiellt redaktionell, förklaring som ger svar på denna fråga. Detta svar kan sammanfattas i tre punkter:

- 1) I kadeternas partiprogram, paragraf 11, talas det direkt, exakt och klart om nationernas "rätt till fritt *kulturellt* självbestämmande".
- 2) Proletarskaja Pravda "sammanblandar hopplöst", enligt Retjs försäkran, självbestämmande med separatism, den ena eller andra nationens avskiljande.
- 3) "Kadeterna har verkligen aldrig åtagit sig att försvara rätten för 'nationerna att avskilja sig' från den ryska staten." (Se artikeln Nationalliberalismen och nationernas självbestämmanderätt i Proletarskaja Pravda nr 12 den 20 december 1913.)

Låt oss först uppmärksamma den andra punkten i Retjs förklaring. Hur åskådligt visar den inte herrar Semkovskij, Libman, Jurkevityj och andra opportunisterna, att deras gap och prat om den "oklarhet" och "obestämdhet", som skulle känneteckna begreppet "självbestämmande", i själva verket, dvs enligt det objektiva förhållandet mellan klasserna och klasskampen i Ryssland, är *en enkel upprepning* av den liberalt monarkistiska bourgeoisins uttalanden!

När Proletarskaja Pravda ställde hrr upplysta ”konstitutionella demokrater” i Retj inför *tre* frågor: 1) Förnekar de, att man under den internationella demokratins hela historia, särskilt från mitten av 1800-talet, med nationernas självbestämmande förstått just det politiska självbestämmandet, rätten att bilda en självständig nationalstat? 2) Förnekar de, att det kända beslutet av den internationella socialistiska kongressen i London 1896 har just denna mening? och 3) förnekar de, att Plechanov redan när han 1902 skrev om självbestämmandet, med detta förstod just det politiska självbestämmandet? När Proletarskaja Pravda ställde dessa tre frågor, *tystnade hrr kadeter!!*

De svarade inte med ett ord, därför att de inte hade något att svara. De måste tigande erkänna, att Proletarskaja Pravda hade absolut rätt.

Liberalernas gap om oklarheten i begreppet ”självbestämmande”, om socialdemokraternas ”hopplösa sammanblandning” av det med separatism, är ingenting annat än en strävan att *trassla* till frågan, att undvika ett erkännande av denna av demokratin allmänt stadfästa princip. Om hrr Semkovskij, Libman, Jurkevityj m fl inte vore så okunniga, skulle de skämmas för att uppträda inför arbetarna i *liberal* anda.

Men låt oss gå vidare. Proletarskaja Pravda tvingade Retj att erkänna, att orden om ”kulturellt” självbestämmande i kadeternas program just innebär *avståndstagande* från *politiskt* självbestämmande.

”Kadeterna har verkligen aldrig åtagit sig att försvara rätten för ‘nationerna att avskilja sig’ från den ryska staten.” Dessa ord i Retj rekommenderade Proletarskaja Pravda inte utan skäl åt Novoje Vremja och Zemsjtjina som prov på våra kadeters ”lojalitet”. Tidningen Novoje Vremja, som naturligtvis inte försummade tillfället att påminna om ”juden” och på alla sätt pika kadeterna, förklarade emellertid i nr 13563:

”Vad som för socialdemokraterna utgör ett axiom av politisk klokhet [dvs erkännandet av nationernas rätt till självbestämmande, till avskiljande] börjar nu framkalla meningsskiljaktigheter t o m bland kadeterna.”

Kadeterna intog i princip precis samma hållning som Novoje Vremja när de förklarade, att de ”aldrig åtagit sig att försvara rätten för nationerna att avskilja sig från den ryska staten”. Just detta utgör en av grundvalarna för kadeternas *nationalliberalism*, deras frändskap med Purisjkevityj & Co, deras idépolitiska och praktisk-politiska avhängighet av de sistnämnda. ”Herrar kadeter har studerat historien”, skrev Proletarskaja Pravda, ”och vet mycket väl, till vilka lindrigt uttryckt ‘pogromartade’ handlingar användningen av Purisjkevityj & Co:s urgamla rätt att ‘gripa och inte släppa fri’ inte så sällan ledde i praktiken.” Kadeterna, som utmärkt väl är medvetna om den feodala källan till och karaktären av Purisjkevityj & Co:s allmakt, ställer sig likväl helt *på grundvalen* av de just genom denna klass skapade förhållandena och gränserna. Herrar kadeter, vilka utmärkt väl vet hur mycket ickeuropeiskt, antieuropeiskt (vi skulle säga asiatiskt, om det inte lät som en oförtjänt ringaktning gentemot japaner och kineser) som finns inom de förhållanden och de gränser denna klass skapat eller fastställt, erkänner dem som ett råmärke, vilket inte kan överskridas.

Just detta innebär anpassning till Purisjkevityj & Co, kryperi för dem, fruktan att rubba deras ställning, försvar av dem mot folkrörelsen, mot demokratin. ”Detta betyder i själva verket”, skrev Proletarskaja Pravda, ”anpassning till reaktionärernas intressen och till den härskande nationens värsta nationalistiska fördomar i stället för systematisk kamp mot dessa fördomar.”

Kadeterna gör inte ens, som människor vilka känner historien och gör anspråk på demokrati, några försök att påstå att den demokratiska rörelse, som i våra dagar

kännetecknar såväl Östeuropa som Asien och strävar efter att omforma det ena såväl som det andra enligt de civiliserade kapitalistiska ländernas mönster – att denna rörelse ovillkorligen måste som oföränderliga kvarlämna de gränser som fastställts av den feodala epoken, den epok som präglas av Purisjkevitj & Co:s allmakt och rättslöshet för breda borgerliga och småborgerliga skikt.

Att den fråga, som aktualiserades genom polemiken mellan Proletarskaja Pravda och Retj inte alls bara var en litterär fråga, utan också berörde en verkligt brännande politisk dagsfråga, visade bl a kadetpartiets senaste konferens den 23-25 mars 1914. I den officiella redogörelsen i Retj för denna konferens (nr 83, den 26 mars 1914) läser vi:

”De nationella frågorna diskuterades också särskilt livligt. Kievombuden, till vilka N V Nekrasov och A M Koljubakin anslöt sig, påvisade att den nationella frågan alltmer blir en nyckelfråga, som man måste möta beslutsammare än som tidigare varit fallet. F F Kokosjkin påpekade emellertid [detta är just samma ”emellertid” som motsvarar Sjtjedrins ”men” – ”öronen växer inte högre än pannan, nej, det gör de inte”], att såväl programmet som de hittillsvarande politiska erfarenheterna kräver en mycket varlig behandling av ’tänjbara formler’ om ’nationaliteternas politiska självbestämmande’.”

Detta i högsta grad anmärkningsvärda resonemang på kadetkonferensen förtjänar största uppmärksamhet från alla marxister och alla demokrater. (Vi noterar inom parentes att Kievskaja Mysl, som tydligen är mycket väl underrättad och utan tvivel riktigt återger hr Kokosjkins tankar, tillade att han, naturligtvis som en varning till sina opponenter, särskilt poängterade hotet om statens ”sönderfall”.)

Den officiella redogörelsen i Retj är sammanställd på ett virtuost diplomatiskt sätt, i syfte att lyfta så litet som möjligt på förlåten och dölja så mycket som möjligt. Men vad som försiggick på kadetkonferensen är likväl i huvudsak klart. Liberala borgare som kände till läget i Ukraina och ”vänster”- kadeter ställde just frågan om nationernas *politiska* självbestämmande. I annat fall hade hr Kokosjkin inte haft anledning att mana till ”varlig behandling” av denna ”formel”.

I kadeternas program, som givetvis var känt för ombuden på kadetkonferensen, talas det nämligen *inte* om politiskt utan ”kulturellt” självbestämmande. Det betyder alltså att hr Kokosjkin *försvarade* programmet *mot* ombuden från Ukraina och mot vänsterkadeterna, att han försvarade det ”kulturella” självbestämmandet mot det ”politiska”. Det är fullkomligt uppenbart att när hr Kokosjkin vände sig mot det ”politiska” självbestämmandet, framförde hotet om ”statens sönderfall” och kallade formeln om ”det politiska självbestämmandet” för ”*tänjbar*” (helt i Rosa Luxemburgs anda!), så försvarade han den storryska national-liberalismen mot kadetpartiets mer ”vänsterbetonade” eller mer demokratiska element och mot den ukrainska bourgeoisin.

Hr Kokosjkin segrade på kadetkonferensen, såsom framgår av det förrådiska lilla ordet ”emellertid” i Retjs redogörelse. Den storryska nationalliberalismen triumferade bland kadeterna. Kanske denna seger kan bidra till att upplysa de oförnuftiga enstaka personer bland Rysslands marxister som efter kadeterna också börjat frukta ”de tänjbara formlerna om nationaliteternas politiska självbestämmande”?

Låt oss ’emellertid’ närmare undersöka hr Kokosjkins tankegång. När hr Kokosjkin hänvisade till de ”hittillsvarande politiska erfarenheterna” (dvs uppenbarligen till erfarenheterna från år 1905, då den storryska bourgeoisin fruktade för sina nationella privilegier och med sin skräck skrämde kadetpartiet) och framförde hotet om ”statens sönderfall”, så avslöjade han en utomordentlig förståelse för att det politiska

självbestämmandet inte kan betyda någonting annat än rätt att avskilja sig och att bilda en självständig nationalstat. Man frågar sig hur dessa hr Kokosjkins farhågor bör betraktas från demokratins synpunkt i allmänhet och den proletära klasskampens synpunkt i synnerhet?

Hr Kokosjkin vill övertyga oss om att ett erkännande av rätten att avskilja sig ökar faran för "statens sönderfall". Detta är polisen Mymretsovs synpunkt, med hans paroll om att "gri. pa och inte släppa fri". Från demokratins synpunkt i allmänhet är det precis tvärtom: ett erkännande av rätten att avskilja sig *minskar* faran för "statens sönderfall".

Hr Kokosjkin resonerar precis som nationalisterna gör. På sin senaste kongress slog de ned på de ukrainska "mazepamännen". Den ukrainska rörelsen, utropade hr Savenko & Co, hotar att försvaga Ukrainas band med Ryssland, därför att Österrike genom sin ukrainavänlighet stärker ukrainarnas band med Österrike!! Det förblir dock obegripligt, varför inte också Ryssland kan försöka att "stärka" ukrainarnas band med Ryssland *med samma metod*, som av hr Savenko & Co tillvitas Österrike, dvs att bevilja ukrainarna rätt att använda sitt eget modersmål, rätt till självstyrelse, ett autonomt parlament m m.

Hrr Savenkos och hrr Kokosjkins resonemang är fullkomligt likartade och lika löjliga och absurda från rent logisk synpunkt. Är det inte klart att ju större frihet den ukrainska nationaliteten har i det ena eller andra landet, desto fastare blir denna nationalitets band med vederbörande land? Det förefaller uppenbart att man inte kan bestrida denna elementära sanning, om man inte vill definitivt bryta med demokratiens alla premisser. Kan det emellertid finnas någon större frihet för en nationalitet som sådan än friheten att avskilja sig, friheten att bilda en självständig nationalstat?

Låt oss för att ännu bättre klargöra denna fråga, som trasslas till av liberalerna (och av dem som av oförnuft upprepar vad liberalerna sagt), anföra ett mycket enkelt exempel. Låt oss ta frågan om skilsmässa. Rosa Luxemburg skriver i sin artikel, att den centraliserade demokratiska staten, som helt och fullt försonat sig med de enskilda delarnas autonomi, måste överlämna lagstiftningens alla viktigaste grenar till det centrala parlamentet, däribland lagstiftningen om skilsmässa. Denna omsorg om att genom den demokratiska statens centrala makt trygga rätten till skilsmässa är fullt förståelig. Reaktionärerna vänder sig mot rätten till skilsmässa, manar till "varlig behandling" av den och gästas om att den betyder "familjens upplösning". Demokratin menar däremot, att reaktionärerna hycklar och i själva verket försvarar polisens och byråkratins allmakt, det ena könets privilegier och det värsta förtryck av kvinnan; demokratin menar, att rätten till skilsmässa i själva verket inte betyder familjebandens "upplösning" utan att de tvärtom stärks på de i ett civiliserat samhälle enda möjliga och fasta demokratiska grundvalarna.

Att beskylla anhängarna av rätten till självbestämmande, dvs rätten till avskiljande, för att uppmuntra till separatism är samma dumhet och samma hyckleri som att beskylla anhängarna av rätten till skilsmässa för att uppmuntra familjebandens upplösning. Alldeles som i det borgerliga samhället försvararna av de privilegier och den korruption, som det borgerliga äktenskapet bygger på, går emot rätten till skilsmässa, så innebär i den kapitalistiska staten ett förnekande av rätten till självbestämmande, dvs till nationernas avskiljande, bara ett försvar av den härskande nationens privilegier och polisiära förvaltningsmetoder till men för de demokratiska metoderna.

Det politiserande, som framkallas av alla förhållanden i det kapitalistiska samhället, för- anleder utan tvivel ibland parlamentsledamöter och publicister till ett ytterst lättsinnigt och t o m helt enkelt orimligt pladder om en eller annan nations avskiljande. Men bara reaktionärer kan låta sig skrämmas (eller låtsas vara skrämda) av dylikt pladder. Den som intar

demokratins ståndpunkt, dvs att de statliga frågorna skall avgöras av befolkningens massa, vet mycket väl att det är ”ett ofantligt avstånd” mellan vad politikerna pladdrar om och vad massorna avgör. Massorna känner genom sin dagliga erfarenhet utomordentligt väl till de geografiska och ekonomiska förbindelsernas betydelse, fördelarna av en stor marknad och en stor stat, och de går endast in för ett avskiljande när det nationella förtrycket och de nationella slitningarna gör samvaron fullkomligt outhärdlig och hämmar alla slags ekonomiska förbindelser. I detta fall kommer intressena av kapitalistisk utveckling och av klasskampens frihet att just representeras av dem, som avskiljer sig.

Från vilket håll man än tar itu med hr Kokosjkins resonemang, visar det sig alltså vara höjden av orimlighet och ett hån mot demokratins principer. Men det finns en viss logik i dessa resonemang; det är logiken hos den storryska bourgeoisins klassintressen. Hr Kokosjkin är liksom flertalet inom kadetpartiet en lakej hos denna bourgeois penningpung. Han försvarar dess privilegier överhuvudtaget och dess statliga privilegier i synnerhet, han försvarar dem tillsammans med Purisjkevitj, vid hans sida. Det är bara så, att Purisjkevitj mer förlitar sig på den feodala knölpåken, medan Kokosjkin & Co ser att denna knölpåk fick en svår spricka 1905 och mer förlitar sig på de borgerliga medlen för att bedra massorna, t ex att skrämja kälkborgarna och bönderna med spöket om ”statens sönderfall”, bedra dem med fraser om att förena ”folkfriheten” med de historiska traditionerna osv.

Den liberala fiendskapen mot principen om nationernas politiska självbestämmande har en, och enbart en, reell klassinnebörd och det är nationalliberalism, försvar av den storryska bourgeoisins statliga privilegier. Och opportunisterna bland marxisterna i Ryssland, som just nu, under tredjejunsystemets epok, rustat sig mot nationernas självbestämmanderätt – likvidatorn Semkovskij, bundisten Libman, den ukrainske småborgaren Jurkevitj – hänger *i själva verket* alla helt enkelt i svansen på nationalliberalismen och söker demoralisera arbetarklassen med nationalliberala idéer.

Arbetarklassens intressen och dess kamp mot kapitalismen kräver fullständig solidaritet och den intimaste enhet mellan alla nationers arbetare, de kräver motstånd mot den nationalistiska politik som bedrivs av bourgeoisin av vilken som helst nationalitet. Därför skulle det innebära att socialdemokraterna undandrog sig den proletära politikens uppgifter och underordnade arbetarna under den borgerliga politiken, om de började förneka självbestämmanderätten, dvs de förtryckta nationernas rätt att avskilja sig, eller om de skulle stödja alla nationella krav från de förtryckta nationernas bourgeois. För lönarbetaren är det likgiltigt om den som främst utsuger honom är en storrysk bourgeois eller en ickerysk bourgeois, en polsk bourgeois eller en judisk osv. Den lönarbetare, som är medveten om sina klassintressen, är likgiltig såväl för de storryska kapitalisternas statliga privilegier som för de polska eller ukrainska kapitalisternas löften om ett paradiset på jorden när de kommit i åtnjutande av de statliga privilegierna. Kapitalismens utveckling går och kommer att gå framåt på ett eller annat sätt såväl i stater med flera nationer som i separata nationalstater.

Lönarbetaren utsätts under alla förhållanden för utsugning, och en framgångsrik kamp mot exploateringen kräver att proletariatet står frigjort från nationalismen, att proletärerna står så att säga fullständigt neutrala i kampen mellan de olika nationernas bourgeois om överhöghet. Det minsta stöd som en nations proletariat ger ”sin” nationella bourgeois privilegier kommer ofrånkomligen att väcka misstro hos den andra nationens proletariat, försvaga arbetarnas internationalistiska klassolidaritet och söndra dem till glädje för bourgeoisin. Att förneka rätten till självbestämmande eller till avskiljande betyder emellertid oundvikligen i praktiken ett stöd åt den härskande nationens privilegier.

Vi kan ännu åskådligare konstatera detta, om vi tar det konkreta exempel som den svensk-norska unionens upplösning erbjuder,

6. Norges avskiljande från Sverige

Rosa Luxemburg tar just detta exempel och resonerar på följande sätt:

”Den senaste händelsen i de federativa relationernas historia, Norges avskiljande från Sverige – på sin tid ivrigt utnyttjat av den socialpatriotiska polska pressen (se krakowtidningen *Naprzód* som en glädjande yttring av kraften och progressiviteten i strävandena efter statligt avskiljande – blev omedelbart ett slående bevis på att federalismen och det från den utgående statliga avskiljandet alls inte är något uttryck för progressivitet eller demokratism. Efter den s k norska revolutionen, som bestod i den svenske kungens avsättning och avlägsnande från Norge, valde normännen i allsköns ro en ny kung efter att formellt genom folkomröstning ha förkastat ett förslag om att införa republik. Det som ytliga beundrare av alla slags nationella rörelser och varje tillstymmelse till oavhängighet proklamerade som ‘revolution’ var helt enkelt en yttring av bonde-, och småborgarpartikularism, en önskan att för egna pengar ha en ‘egen’ kung i stället för den som påtvingats av den svenska aristokratin, och det var följaktligen en rörelse som absolut inte har någonting gemensamt med en revolutionär anda. Den svensk-norska unionens upplösning har samtidigt på nytt visat i vilken grad också i detta fall den federation, som hittills har existerat, endast var ett uttryck för rent dynastiska intressen och följaktligen en form för monarkism och reaktion.” (Przeglad)

Det är bokstavligt talat allt som Rosa Luxemburg har att säga i denna fråga!! Och det måste erkännas, att det skulle ha varit svårt att tydligare avslöja hjälplösheten i den egna ståndpunkten än vad hon gjort genom detta exempel.

Frågan gällde och gäller om det är nödvändigt för socialdemokraterna i en stat med en heterogen nationell sammansättning att ha ett program, som erkänner rätten till självbestämmande eller till avskiljande.

Vad säger oss då i denna fråga det av Rosa Luxemburg själv valda exemplet med Norge?

Vår författarinna vrider och vänder sig, gör sig lustig över och väsnas mot *Naprzód*, men svarar inte på, frågan!! Rosa Luxemburg talar om allt möjligt för att *slippa säga ett ord om sakens kärna!!*

De norska småborgarna, som önskade ha en egen kung för sina egna pengar och genom folkomröstningen förkastade för slaget att införa republik, avslöjade utan tvivel ytterst tarvliga källborgerliga egenskaper. Genom att inte märka detta avslöjade *Naprzód* utan tvivel lika tarvliga och lika källborgerliga egenskaper.

Men vad har allt detta med saken att göra??

Det var ju fråga om nationernas självbestämmanderätt och om det socialistiska proletariats inställning till denna rätt! Varför svarar då inte Rosa Luxemburg på frågan utan går som katten kring het gröt?

Man säger att för mössen är inget rovdjur starkare än katten. För Rosa Luxemburg finns tydligen inget rovdjur starkare än ”fracy”. ”Fracy” kallas i dagligt tal ”Polska socialistiska partiet”, den s k revolutionära fraktionen, och krakowtidningen *Naprzód* delar denna ”fraktions” idéer. Rosa Luxemburgs kamp mot denna ”fraktions” nationalism har till den grad förblindat vår författarinna, att allt utom *Naprzód* försvinner ur hennes synkrets.

Om *Naprzód* säger ja, anser Rosa Luxemburg det vara sin heliga plikt att omedelbart ropa nej, utan att ett ögonblick tänka på att hon därmed blottar inte sitt oberoende gentemot *Naprzód*

utan just tvärtom sitt komiska beroende av "fracy" sin oförmåga att se till sak från en lite mer djupsinnig och vidsynt ståndpunkt än den krakowska myrstackens. Naprzód är naturligtvis en mycket dålig och alls inte någon marxistisk tidning, men detta bör inte hindra oss att grundligt analysera Norges exempel, när vi nu tagit detta.

För att analysera detta exempel marxistiskt bör vi uppehålla oss inte vid de dåliga egenskaperna hos de rysliga "fracy" utan, för det första, vid de konkreta historiska särdragen i Norges avskiljande från Sverige och, för det andra, vid de uppgifter som de båda ländernas *proletariat* stod inför vid detta avskiljande.

Norge står Sverige nära genom geografiska, ekonomiska och språkliga band, vilka är lika intima som många icke storryska slaviska nationers förbindelser med storryssarna. Men unionen mellan Norge och Sverige var inte frivillig, varför Rosa Luxemburg fullkomligt i onödan talar om "federation", helt enkelt därför att hon inte vet vad hon skall säga. Norge *överlämnades* till Sverige av monarkerna under napoleonkrigen mot norrmännens vilja, och svenskarna måste sända trupper till Norge för att underkiva det.

Därefter förekom ständiga slitningar mellan Norge och Sverige under många årtionden trots den utomordentligt vida autonomi som Norge åtnjöt (eget parlament m m), och norrmännen strävade av alla krafter att bli kvitt den svenska aristokratins ok. I augusti 1905 kastade de också slutligen av sig det. Det norska stortinget fattade beslut om att den svenske kungen upphört att vara norsk kung, och en därpå genomförd norsk folkomröstning gav en överväldigande röstmajoritet (omkring 200 000 röster mot några hundra) för fullständigt avskiljande från Sverige. Svenskarna fann sig efter en viss tvekan i detta.

Detta exempel visar på vilken grund en nations avskiljande är möjligt och förekommer under nuvarande ekonomiska och politiska förhållanden och vilken *form* avskiljandet ibland tar i en situation, som utmärks av politisk frihet och demokratism.

Inte en enda socialdemokrat – om han inte beslutat sig för att förklara att frågorna om politisk frihet och demokratism är likgiltiga för honom (och i så fall har han givetvis upphört att vara socialdemokrat) – kan förneka, att detta exempel *de facto* visar de medvetna arbetarnas *plikt* att systematiskt propagera och vidta förberedelser för att eventuella sammanstötningar på grund av en nations avskiljande *endast* skall avgöras så som de avgjordes 1905 mellan Norge och Sverige och inte "på ryskt vis". Just detta uttrycks också i programmets krav om erkännande av nationernas självbestämmanderätt. Därför har Rosa Luxemburg tvingats söka komma ifrån ett för hennes teori oangenämt faktum genom våldsamma anklagelser mot norska källborgare för källborgerlighet och mot krakowtidningen Naprzód, ty hon förstod mycket väl i vilken grad detta historiska faktum *definitivt vederlägger* hennes fraser om att nationernas självbestämmanderätt är en "utopi", om att den kan jämföras med rätten att "äta på guldtrikar" osv. Sådana fraser uttrycker endast en erbarmligt självbelåten, opportunistisk tro på att det rådande styrkeförhållande mellan Östeuropas nationaliteter är oföränderligt.

Låt oss gå vidare. I frågan om nationernas självbestämmande liksom i varje annan fråga intresserar oss framför allt och mest av allt proletariatets självbestämmande inom nationerna. Rosa Luxemburg har blygsamt undvikit också denna fråga i känslan av hur oangenäm för hennes "teori" en analys av denna fråga är med det av henne själv valda Norge som exempel.

Hurudan var och borde det norska och det svenska proletariatets hållning vara i konflikten på grund av avskiljandet? Norges medvetna arbetare skulle naturligtvis *efter* avskiljandet ha

röstat för republik,* och om det fanns socialister som röstade annorlunda bevisar detta bara hur mycket slö, källborgerlig opportunist som ibland finns inom den europeiska socialismen. Därom kan det inte råda delade meningar, och vi berör denna punkt bara därför att Rosa Luxemburg söker dölja sakens kärna genom resonemang, som *inte hör till saken*. Ifråga om avskiljandet vet vi inte, om det norska socialistiska programmet förpliktade de norska socialdemokraterna att hålla fast vid en viss uppfattning. Vi kan anta, att detta inte var fallet, att de norska socialisterna lät frågan vara öppen, huruvida Norges autonomi var tillräcklig för en fri klasskamp och huruvida de ständiga slitningarna och konflikterna med den svenska aristokratin förhindrade det ekonomiska livets frihet. Men att det norska proletariatet borde ha uppträtt mot denna aristokrati för en norsk bondedemokrati (med alla den senares källborgerliga begränsningar), det är obestridligt.

Och det svenska proletariatet? Det är känt, att de svenska godsägarna med de svenska prästernas stöd förkunnade krig mot Norge, och eftersom Norge var betydligt svagare än Sverige, redan hade genomlidit en svensk invasion och den svenska aristokratins vikt i sitt eget land är mycket stor, så innebar denna förkunnelse ett mycket allvarligt hot. Man kan utgå från att svenska Kokosjkin & Co länge och ivrigt sökte demoralisera de svenska massorna med uppmaningar att ”varligt behandla” ”de tånjbara formlerna om nationernas politiska självbestämmande”, utmålade faran för ”statens sönderfall” och försäkrade att ”folkfriheten” kan förenas med den svenska aristokratins traditioner. Det råder inte ringaste tvivel om att den svenska socialdemokratin hade förrått socialismens och demokratins sak om den inte av alla krafter kämpat mot såväl godsägarnas som ”kokosjkinmännens” ideologi och politik, om den inte förutom nationernas jämställdhet överhuvudtaget (som också erkänns av Kokosjkin & Co) försvarat nationernas rätt till självbestämmande, Norges frihet att avskilja sig.

Det nära förbundet mellan de norska och de svenska arbetarna, deras fullständiga kamratliga klassolidaritet vann på att de svenska arbetarna erkände norrmännens rätt till avskiljande. De norska arbetarna blev nämligen övertygade om att de svenska arbetarna inte hade smittats av den svenska nationalismen, att broderskapet med de norska proletärerna stod högre för dem än den svenska bourgeoisins och aristokratins privilegier. Upplösningen av de band, som de europeiska monarkerna och de svenska aristokraterna hade påtvingat Norge, stärkte banden mellan de norska och de svenska arbetarna. De svenska arbetarna har bevisat, att de i den borgerliga politikens *alla* skiften – på grund av de borgerliga förhållandena är ett nytt svenskt underkuvande med våld av norrmännen helt och fullt möjligt! – förstår att bevara och försvara den fullständiga jämställdheten och klassolidariteten mellan de båda nationernas arbetare i kampen mot såväl den svenska som den norska bourgeoisin.

Härav framgår för övrigt hur ogrundade och rentav lättsinniga ”fracys” försök är att ibland ”utnyttja” våra meningsskiljaktigheter med Rosa Luxemburg mot den polska socialdemokratin. ”Fracys” är inte ett proletärt, inte ett socialistiskt utan ett småborgerligt nationalistiskt parti, ett slags polska socialrevolutionärer. Det har aldrig varit och inte heller kunnat bli tal om någon enhet mellan Rysslands socialdemokrater och detta parti. Tvärtom har inga socialdemokrater i Ryssland någonsin ”ångrat” att de närmat sig och förenat sig med de polska socialdemokraterna. Den polska socialdemokratin har den ofantliga historiska förtjänsten att först av alla ha skapat ett verkligt marxistiskt, ett verkligt proletärt parti i Polen, ett land som alltigenom är genompyrt av nationalistiska strävanden och passioner. Men detta är de polska socialdemokraternas stora förtjänst, inte tack vare att Rosa Luxemburg har pratat strunt om paragraf 9 i programmet för Rysslands marxister utan trots denna sorgliga omständighet.

* Om den norska nationens majoritet var för monarki men proletariatet för republik, så öppnade sig överhuvudtaget två vägar för det norska proletariatet: antingen revolution, om betingelserna härför hade mognat, eller underkastelse för majoriteten och ett långvarigt propaganda- och agitationsarbete.

För de polska socialdemokraterna har ”självbestämmanderätten” naturligtvis inte så stor betydelse som för de ryska. Det är helt begripligt, att kampen mot Polens nationalistiskt förblindade småbourgeois förmått de socialdemokratiska polackerna att med särskilt (ibland kanske lite överdrivet) nit ”ta till i överkant”. Aldrig någonsin har en enda marxist i Ryssland tänkt göra sak mot de polska socialdemokraterna för att de är emot Polens avskiljande. Dessa socialdemokrater gör först fel när de – som Rosa Luxemburg – försöker förneka nödvändigheten av att självbestämmanderätten erkänns i programmet för Rysslands marxister.

Detta betyder i grund och botten att överföra förhållanden, som är förståeliga från Krakows horisont, till att omfatta Rysslands alla folk och nationer, däribland storryssarna. Detta betyder att vara ”omvända polska nationalister” men inte all-ryska, inte internationalistiska socialdemokrater.

Den internationalistiska socialdemokratin går nämligen just in för att erkänna nationernas självbestämmanderätt. Vi övergår nu till detta spörsmål.

7. Beslutet på den internationella kongressen i London 1896

Detta beslut lyder:

”Kongressen förklarar, att den går in för alla nationers fulla självbestämmanderätt och uttalar sin sympati för arbetarna i varje land, som för närvarande lyder under militär, nationell eller någon annan absolutisms ok. Kongressen uppmanar alla dessa länders arbetare att inträda i de klassmedvetna arbetarnas led världen över för att tillsammans kämpa för att övervinna den internationella kapitalismen och förverkliga den internationella socialdemokratins mål.”*

Som vi redan påpekat, känner våra opportunist – herrar Semkovskij, Libman, Jurkevitj – helt enkelt inte till detta beslut. Men Rosa Luxemburg känner till det och citerar dess fullständiga text, i vilken återfinns samma uttryck som i vårt program, nämligen självbestämmande.

Man frågar sig, hur Rosa Luxemburg bär sig åt för att avlägsna detta hinder för hennes ”originella” teori.

Det sker synnerligen enkelt: ... tyngdpunkten ligger här på resolutionens senare del . . . dess karaktär av deklaration... endast av misstag kan man återopa sig på den!!

Vår författarinns hjälplöshet och förvirring är helt enkelt förbluffande. De konsekvent demokratiska och socialistiska programpunkternas karaktär av deklaration hävdas vanligen endast av opportunist som feget undviker en direkt polemik mot dem. Tydligen är det inte för ro skull Rosa Luxemburg denna gång befinner sig i herrar Semkovskijs, Libmans och Jurkevitjs bedrövliga sällskap. Rosa Luxemburg vågar inte säga rakt ut om hon anser den citerade resolutionen vara riktig eller oriktig. Hon svänger sig och drar sig undan som om hon räknade med att ha en så ouppmärksam och okunnig läsare att han glömt resolutionens första del innan han läst den andra, eller att han aldrig hört någonting om debatterna i den socialistiska pressen före Londonkongressen.

* Se den officiella tyska rapporten om Londonkongressen: *Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschafts-Kongresses zu London, vom 27. Juli bis 1. August 1896*, Berlin, 1896, S. 18 (Förhandlingar och beslut vid den internationella socialistiska arbetar- och fackföreningskongressen i London 27 juli-1 augusti 1896, Berlin 1896, s 18 – Red). I en rysk broschyr, innehållande beslut av internationella kongresser, har självbestämmande oriktigt översatts som autonomi.

Men Rosa Luxemburg misstar sig grundligt, om hon inbillar sig att hon inför de medvetna arbetarna i Ryssland så lätt skall kunna trampa på internationalens resolution i en viktig principiell fråga, utan att ens behaga underkasta den en kritisk analys.

I debatterna före Londonkongressen – huvudsakligen i de tyska marxisternas tidskrift *Die Neue Zeit* – kom Rosa Luxemburgs uppfattning till uttryck, *och denna uppfattning har i allt väsentligt lidit nederlag inför internationalen!* Detta är sakens kärna, som den ryska läsaren i synnerhet måste beakta.

Debatterna fördes med anledning av frågan om Polens oavhängighet. Tre ståndpunkter kom till uttryck:

- 1) "Fracys" ståndpunkt, framförd av Haecker. "Fracys" ville att internationalen i *sitt* program skulle erkänna kravet på Polens oavhängighet. Förslaget godkändes inte. Denna ståndpunkt led nederlag inför internationalen.
- 2) Rosa Luxemburgs ståndpunkt: de polska socialisterna bör inte kräva Polens oavhängighet. Med denna syn på saken kunde det inte ens bli tal om att proklamera nationernas självbestämmanderätt. Också denna ståndpunkt led nederlag inför internationalen.
- 3) Den ståndpunkt, som då utförligast utvecklades av Karl Kautsky, som gick emot Rosa Luxemburg och bevisade den ytterliga "ensidigheten" i hennes materialism. Enligt denna ståndpunkt kan internationalen för närvarande inte ta upp Polens oavhängighet i sitt program, men de polska socialisterna kan mycket väl, sade Kautsky, ställa ett sådant krav. Enligt socialisternas syn vore det ovillkorligen felaktigt att under det nationella förtryckets förhållanden ignorera den nationella frigörelsens uppgifter.

I internationalens resolution har just denna ståndpunkts väsentligaste och viktigaste grundsatser återgetts: å ena sidan erkändes rakt på sak och utan plats för några misstolkningar alla nationers fullständiga självbestämmanderätt; å andra sidan manas arbetarna lika otvetydigt till internationalistisk enhet i deras klasskamp.

Vi anser att denna resolution är fullkomligt riktig och att just den och just det oupplösliga sambandet mellan dess båda delar ger den proletära klasspolitiken i den nationella frågan det enda riktiga direktivet för de östeuropeiska och asiatiska länderna i början av 1900-talet.

Låt oss dröja något utförligare vid de tre ovan anförda uppfattningarna.

Marx och Engels ansåg som bekant det vara hela den västeuropeiska demokratins och i än högre grad socialdemokratins ovillkorliga plikt att aktivt stödja kravet på Polens oavhängighet. Detta var den fullkomligt riktiga och den enda konsekvent demokratiska och proletära ståndpunkten under 1840- och 1860-talets epok, den borgerliga revolutionens epok i Österrike och Tyskland och "bondereformens" epok i Ryssland. Så länge folkmassorna i Ryssland och i flertalet slaviska länder ännu var försänkta i djup sömn, så länge det *inte fanns* några självständiga, demokratiska massrörelser i dessa länder, fick *adelsmännens* frihetsrörelse i Polen en mycket stor, primär betydelse, inte bara från den allryska och den allslaviska utan också från den alleuropeiska demokratins synpunkt.*

* Det vore ett mycket intressant historiskt arbete att göra en jämförelse mellan ståndpunkterna hos en upprorisk polsk adelsman år 1863, hos den allryske demokratiska revolutionären Tjernysjevskij, vilken också (liksom Marx) förstod att uppskatta den polska rörelsens betydelse, och hos den betydligt senare uppträdande ukrainske kälkborgaren Dragomanov, som uttryckte synpunkten hos den ännu så primitive, tröge och vid sin komposthöj fastvuxne bonden, vars berättigade hat mot den polske adelsmannen gjorde det omöjligt för honom att inse vilken betydelse dennes kamp hade för den allryska demokratin. (Jämför Dragomanovs *Det historiska Polen och*

Men medan denna Marx' ståndpunkt var fullkomligt riktig för andra tredjedelen eller tredje fjärdedelen av 1800-talet, har den upphört att vara riktig för 1900-talet. Självständiga demokratiska rörelser och till och med en självständig proletär rörelse har uppstått i de flesta slaviska länder och rentav i ett av de mest efterblivna slaviska länderna, nämligen Ryssland. Adelns Polen har försvunnit och lämnat plats för det kapitalistiska Polen. Under sådana förhållanden kunde Polen inte annat än förlora sin *exceptionella* revolutionära betydelse.

När PPS ("Polska socialistiska partiet", de nuvarande "fracy") 1896 försökte "befästa" den marxiska ståndpunkt som gällde för *en annan epok*, innebar det redan att utnyttja marxismens bokstav mot marxismens *anda*. Därför hade de polska socialdemokraterna fullkomligt rätt, när de vände sig mot den polska småbourgeoisies nationalistiska hänförelse, påvisade den nationella frågans sekundära betydelse för de polska arbetarna, grundade det första rent proletära partiet i Polen och proklamerade den utomordentligt betydelsefulla principen om det mest intima förbund mellan de polska arbetarna och de ryska arbetarna i deras klasskamp.

Men betydde då detta, att internationalen i början av 1900-talet kunde anse principen om nationernas politiska självbestämmande och deras rätt att lösgöra sig som överflödigt för Östeuropa och för Asien? Det hade inneburit en fullkomlig absurditet, som (teoretiskt) vore liktydig med att erkänna att en borgerligt demokratisk omdaning av den turkiska, den ryska och den kinesiska staten hade slutförts och (i praktiken) vore liktydig med opportunism i förhållande till absolutismen.

Nej, under de begynnande borgerligt demokratiska revolutionernas epok, under de vaknande och alltmera skärpta nationella rörelsernas epok, under den epok då självständiga proletära partier uppkommer måste dessa partier när det gäller Östeuropa och Asien ha en dubbel uppgift i den nationella politiken: dels att erkänna självbestämmanderätten för alla nationer, därför att den borgerligt demokratiska omdaning ännu inte är avslutad, därför att arbetardemokratin hävdar nationernas likaberättigande konsekvent, allvarligt och uppriktigt och inte på liberalt och kokosjkinskt sätt – dels att upprätta det mest intima, obrytbara klasskampsförbund mellan proletärerna av alla nationer i vederbörande stat i alla dess historiska skiften och vid alla de olika förändringar av de enskilda staternas gränser, som genomförs av bourgeoisin.

Just denna proletariatets dubbla uppgift formuleras i internationalens resolution från 1896. Just sådan är till sina principiella grundsatser resolutionen från de allryska marxisternas sommarkonferens 1913. Det finns personer, som tycker det är en "motsägelse" att denna resolution i 4:e punkten, vari rätten till självbestämmande, till avskiljande erkänns, så att säga "ger" nationalismen ett maximum (i verkligheten innebär erkännandet av *rätten* till självbestämmande för *alla* nationer ett maximum av *demokratism* och ett minimum av nationalism), men i 5:e punkten varnar arbetarna för nationalistiska paroller, från vilken bourgeoisin de än kommer, och kräver enhet bland och samling av arbetarna från alla nationer i internationellt enhetliga proletära organisationer. Men en "motsägelse" kan i detta sammanhang endast upptäckas av fullständigt tanketomma personer, som t ex inte kan förstå, varför det svenska och det norska proletariatets enighet och klassolidaritet vann på att de svenska arbetarna hävdade Norges frihet att avskilja sig och bilda en självständig stat.

den storryska demokratin.) Dragomanov förtjänade fullkomligt de entusiastiska omfamningar som han senare belönades med av hr P B Struve, vilken då redan blivit nationalliberal.

8. Utopisten Karl Marx och den praktiska Rosa Luxemburg

Samtidigt som Rosa Luxemburg förklarar Polens oavhängighet vara en ”utopi” och upprepar detta till leda, utropar hon ironiskt: varför inte resa kravet på Irlands oavhängighet?

Uppenbarligen känner den ”praktiska” Rosa Luxemburg inte till hur Marx ställde sig till frågan om Irlands oavhängighet. Det lönar sig att dröja vid detta för att visa en analys av ett konkret krav på nationell oavhängighet från en verkligt marxistisk och inte opportunistisk ståndpunkt.

Marx hade för vana att som han sade ”pröva tänderna” på de socialister han kände för att kontrollera deras medvetenhet och övertygelse. När Marx blev bekant med Lopatin, gav han i ett brev till Engels den 5 juli 1870 ett i högsta grad smickrande omdöme om den unge ryske socialisten men tillade:

”En svag punkt: *Polen*. I denna fråga talar han alldeles som en engelsman – say, an English Chartist of the old school [låt oss säga en engelsk chartist av den gamla skolan] – om Irland.”

Marx frågar en socialist, som tillhör en förtryckarnation, om hans inställning till den förtryckta nationen och blottar genast en brist som är *gemensam* för de härskande nationernas (den brittiska och den ryska) socialister: oförståelse för sina socialistiska plikter gentemot de förtryckta nationerna och idisslande av de fördomar de övertagit från ”stormakts”-bourgeoisin.

Innan vi övergår till Marx’ positiva uttalanden om Irland, bör det förutskickas att Marx och Engels hade en strängt kritisk inställning i den nationella frågan överhuvudtaget och bedömde dess betydelse som historiskt betingad. Så skrev Engels till Marx den 23 maj 1851, att han genom historiska studier kommit till pessimistiska slutsatser beträffande Polen, att Polen har en temporär betydelse som bara skulle räcka fram till agrarrevolutionens utbrott i Ryssland. Polackernas roll i historien består i att göra ”oförvägna dumheter”. ”Man kan inte för ett ögonblick förutsätta, att Polen ens gentemot Ryssland med framgång skulle representera framåtskridandet eller ha någon som helst historisk betydelse.” I Ryssland finns det fler element av civilisation, bildning, industri och bourgeoisie än i ”adelsväldets sömniga Polen”. ”Vad är Warszawa och Krakow mot Petersburg, Moskva och Odessa!” Engels tror inte på framgång för ett uppror av de polska adelsmännen.

Men alla dessa tankar, som rymmer så mycket genial skarpsynthet, hindrade inte på något sätt Engels och Marx att 12 år senare, då Ryssland ännu sov men Polen var i jäsning, hysa den djupaste och varmaste sympati för den polska rörelsen.

År 1864, då Marx författade internationalens inaugureringsadress, skrev han till Engels (den 4 november 1864), att man måste kämpa mot Mazzinis nationalism. Marx skrev: ”När adressen handlar om internationell politik, talar jag om länder och inte om nationaliteter och avslöjar Ryssland men inte de mindre länderna.” Marx tvivlar inte på den nationella frågans underordnade betydelse jämfört med ”arbetarfrågan”. Men det är en himmelsvid skillnad mellan hans teori och ett ignorerande av de nationella rörelserna.

Så kom år 1866. Marx skriver till Engels om ”Proudhonklicker” i Paris, vilken ”förklarar nationaliteten vara en orimlighet och angriper Bismarck och Garibaldi osv. Som polemik mot chauvinismen är denna taktik nyttig och förklarlig. Men när de proudhontrogna (till dessa hör även mina härvarande goda vänner Lafargue och Longuet) tror, att hela Europa måste och kommer att sitta stilla på sin bak tills herrarna i Frankrike avskaffat eländet och okunnigheten ... så är de löjliga.” (Brev av den 7 juni 1866)

”Igår”, skrev Marx den 20 juni 1866, ”ägde en debatt om det nuvarande kriget rum i internationalens råd ... Diskussionen slutade, som man också kunde vänta, med ‘nationalitetsfrågan’ överhuvudtaget och vår ställning till den ... För övrigt framförde representanterna för det ‘unga Frankrike’ (*icke arbetare*) den ståndpunkten, att alla nationaliteter och själva nationen är föråldrade fördomar. Proudhoniserad stirnerism... Hela världen måste vänta tills fransmännen är mogna för att genomföra en social revolution ... Engelsmännen skrattade mycket, när jag började mitt tal med att säga, att vår vän Lafargue och andra som avskaffat nationaliteterna talar till oss på ‘franska’, dvs på ett språk, som 9/10 av de församlade inte förstod. Vidare antydde jag att Lafargue, utan att själv vara medveten därom, med förnekandet av nationaliteterna tycks mena, att de skall absorberas av den franska mönsternationen.”

Slutsatsen av dessa Marx’ alla kritiska anmärkningar är klar: arbetarklassen kan minst av allt göra sig en fetisch av den nationella frågan, ty kapitalismens utveckling väcker inte obetingat alla nationer till självständigt liv. Men att ta avstånd från nationella massrörelser när de en gång uppstått, att vägra stödja det progressiva i dem – det är i verkligheten detsamma som att hänge sig åt *nationalistiska fördomar*, nämligen att anse den ”egna” nationen som en ”mönsternation” (eller, kan jag tillägga, en nation som har exklusivt privilegium på att konstituera en stat).*

Men låt oss återvända till frågan om Irland.

Klarast har Marx’ ställning i denna fråga kommit till uttryck i följande utdrag ur hans brev:

”Jag har på alla sätt sökt få till stånd en demonstration av de engelska arbetarna till förmån för fenianismen... Förut hade jag ansett det vara omöjligt att Irland skulle skilja sig från England. Nu anser jag det vara oundvikligt, även om en federation kan komma till stånd efter avskiljande.” Så skrev Marx i ett brev till Engels den 2 november 1867.

I ett brev av den 30 november samma år tillade han:

”... vad skall vi råda de *engelska* arbetarna? Enligt min mening måste de uppta Repeal [upplösning] av unionen [mellan Irland och England, dvs Irlands avskiljande från England] som en punkt i sitt program, kort sagt, 1783 års krav, bara demokratiserat och anpassat till de nuvarande förhållandena. Det är den enda legala formen för Irlands befrielse och därför den enda som är möjlig att inta i ett engelskt partiprogram. Erfarenheten får senare visa om enbart en personalunion mellan de båda länderna i längden kan bestå ...

Vad irländarna behöver är följande:

1. Självstyre och oavhängighet gentemot England.
2. Agrarrevolution ...”

Marx, som tillmätte den irländska frågan en oerhörd betydelse, höll halvannan timme långa föredrag över detta ämne i en tysk arbetarförening (brev av den 17 december 1867).

Engels nämner i ett brev av den 20 november 1868 ”det hat mot irländarna som råder bland de engelska arbetarna”. Nästan ett år senare (den 24 oktober 1869) återkommer han till samma ämne och skriver:

* Jämför dessutom Marx’ brev till Engels av den 3 juni 1867: ”Med sann tillfredsställelse har jag genom *The Times*’ pariskorrespondens fått vetskap om parisarnas polskvänliga utrop mot Ryssland ... Hr Proudhon och hans lilla doktrinära klick är inte detsamma som det franska folket.”

”Från Irland till Ryssland il n’y a qu’un pas [är det bara ett steg] ... Av den irländska historien kan man se, vilken olycka det är för ett folk att ha underkuvat ett annat. Alla engelska nedrigheter har sitt ursprung i den irländska sfären. Den cromwellska tiden måste jag ännu studera, men det tycks mig i varje fall klart, att saken också i England skulle ha fått en annan vändning om det inte varit nödvändigt att härska med militärmakt i Irland och skapa en ny aristokrati.”

Låt oss i förbigående anföra Marx brev till Engels av den 18 augusti 1869:

”I Posen har ... de polska arbetarna ... genomfört en segerrik strejk tack vare hjälpen från sina kamrater i Berlin. Denna kamp mot Monsieur le Capital – till och med i dess underordnade form, strejkformen – kommer att effektivare göra slut på de nationella fördomarna än herr Bourgeois’ fredsdeklamationer.”

Vilken politik Marx förde i den irländska frågan inom internationalen framgår av följande:

Den 18 november 1869 skrev Marx till Engels, att han hållit ett tal på en och en kvarts timme i internationalens råd om den brittiska regeringens inställning till den irländska amnestin och föreslagit följande resolution:

”Det förklaras,

att mr Gladstone i sitt svar på de irländska kraven om frigivning av de fängslade irländska patrioterna ... avsiktligt förolämpar den irländska nationen;

att han förknippar den politiska amnestin med villkor, som är lika förnedrande för den misslyckade regeringens offer som för det folk de representerar;

att Gladstone, som trots sin officiella ställning offentligt och entusiastiskt välkomnat de amerikanska slavägarnas uppror, nu börjar förkunna läran om passiv underkastelse för det irländska folket;

att hela hans förhållande till den irländska amnestin är ett sant och äkta uttryck för varje *‘erövringspolitik’*, vars avslöjande gjorde det möjligt för mr Gladstone att störta sina motståndares – torymännens – regering;

att Internationella arbetarassociationens generallråd uttrycker sin beundran för det modiga, fasta och behjärtade sätt, som det irländska folket för sin amnestikampanj på;

att denna resolution skall delges alla sektioner av Internationella arbetarassociationen och alla med den förbundna arbetarorganisationer i Europa och Amerika.”

Den 10 december 1869 skrev Marx, att hans föredrag om den irländska frågan i internationalens råd skulle komma att innehålla följande:

”... alldeles oavsett alla ‘internationella’ och ‘humana’ fraser om ‘rättvisa för Irland’ – vilket är självklart i internationalens råd – *kräver den engelska arbetarklassens direkta och absoluta intressen att dess nuvarande band med Irland upplöses*. Detta är min djupaste övertygelse, grundad på orsaker som jag delvis inte kan uppge för de engelska arbetarna själva. Jag hade länge trott, att det skulle vara möjligt att störta den irländska regimen genom ett uppsving för den engelska arbetarklassen. Jag har alltid försvarat denna ståndpunkt i The New-York Tribunens [en amerikansk tidning som Marx länge medarbetade i]. Ett mera djupgående studium har nu övertygat mig om motsatsen. Den engelska arbetarklassen kommer *aldrig att kunna göra någonting*, förrän den befriat sig från Irland ... Den engelska reaktionen i England har sin rot i förtrycket mot Irland.” (Kursiv av Marx)

Nu måste Marx' politik i den irländska frågan stå fullständigt klar för våra läsare.

”Utopisten” Marx är så ”opraktisk”, att han förfäktar Irlands avskiljande, vilket inte ens förverkligats ett halvt århundrade senare.

Vad var det, som föranledde denna Marx' politik, och var den inte felaktig?

Till en början trodde Marx, att inte den förtryckta nationens nationella rörelse utan arbetarrörelsen inom den förtryckande nationen skulle befria Irland. Marx gör inte den nationella rörelsen till något absolut, därför att han vet att endast arbetarklassens seger kan medföra en fullständig befrielse av alla nationaliteter. Det är omöjligt att på förhand beräkna alla eventuella inbördes förhållanden mellan de förtryckta nationernas borgerliga frihetsrörelser och den proletära befrielseörelsen inom förtryckarnationen (just det problem, som gör den nationella frågan så besvärlig i det nutida Ryssland).

Men omständigheterna har fogat det så, att den engelska arbetarklassen för en ganska lång tid kommit under liberalernas inflytande, blivit deras svans och genom en liberal arbetarpolitik avhänt sig förmågan att leda. Den borgerliga frihetsrörelsen i Irland ökade i styrka och antog revolutionära former. Marx reviderar sin ståndpunkt och korrigerar den. ”Det är en olycka för ett folk, om det har underkuvat ett annat folk.” Den engelska arbetarklassen kommer inte att göra sig fri förrän Irland befriats från det engelska förtrycket. Irlands förslavande stärker och när reaktionen i England (liksom förslavandet av en rad rationer när reaktionen i Ryssland!).

Och när Marx föreslår internationalen att anta en sympatiresolution för ”den irländska nationen”, ”det irländska folket” (den kloke L VI skulle antagligen kategoriskt fördömt den stackars Marx för att han glömt klasskampen!), rekommenderar han Irlands *avskiljande* från England, ”även om en federation kan komma till stånd efter avskiljandet”.

Vilka är de teoretiska premisserna för denna Marx slutsats? I England är den borgerliga revolutionen överhuvudtaget för länge sedan avslutad. Men i Irland är den inte avslutad; den avslutas först nu, ett halvt århundrade senare, genom de engelska liberalernas reformer. Om kapitalismen i England skulle ha störtats så snabbt, som Marx från början väntade, så hade det inte funnits plats för en borgerligt demokratisk, allmänt nationell rörelse i Irland. Men då denna en gång uppstått, råder Marx de engelska arbetarna att stödja den, att ge den en revolutionär stöt, att slutföra den i *sin egen* frihets intresse.

På 1860-talet var de ekonomiska förbindelserna mellan Irland och England naturligtvis ännu fastare än Rysslands förbindelser med Polen, Ukraina osv. Det ”opraktiska” och det ”ogenomförbara” i Irlands avskiljande var iögonfallande (redan till följd av de geografiska förhållandena och till följd av Englands omätliga koloniala makt). Fastän Marx var principiellt motståndare till federalismen, samtycker han i detta fall också till en federation* om *blott* Irlands befrielse inte genomförs på reformistisk utan på revolutionär väg genom de irländska folkmassornas rörelse, understödd av Englands arbetarklass. Det kan inte råda något som helst tvivel om att endast denna lösning av den historiska uppgiften på bästa sätt skulle främja proletariats intressen och en snabb samhällsutveckling.

* För övrigt är det lätt att inse varför man ur socialdemokratisk synpunkt inte kan göra nationernas rätt till ”självbestämmande” liktydig vare sig med federation *eller* autonomi (fastän både det ena och det andra abstrakt taget faller under begreppet ”självbestämmande”). Rätten till federation är överhuvudtaget en absurditet, ty federation är en överenskommelse mellan två parter. Det är givet, att marxister överhuvudtaget inte alls kan uppta försvaret av federalismen i sitt program. Vad autonomi beträffar, försvarar marxister inte ”rätten till” autonomi utan autonomi *själv* som en allmän, universell princip för en demokratisk stat med blandad nationell sammansättning och skarp åtskillnad i geografiska och andra avseenden. Därför vore det lika orimligt att erkänna ”nationernas rätt till autonomi” som att erkänna ”nationernas rätt till federation”.

Det gick annorlunda till. Både det irländska folket och det engelska proletariatet visade sig vara svaga. Först nu *löses* den irländska frågan på basen av en eländig kompromiss mellan de engelska liberalerna och den irländska bourgeoisin (Ulsters exempel visar hur trögt det går) genom en jordreform (med friköp) och autonomi (som ännu inte är genomförd). Nåväl, följer härav att Marx och Engels var ”utopister”, att de ställde ”ogenomförbara” nationella krav, att de gav efter för de irländska nationalisternas – småborgarnas – inflytande (”fenier”-rörelsen har utan tvivel en småborgerlig karaktär) osv?

Nej. Också i den irländska frågan förde Marx och Engels en konsekvent proletär politik, som verkligen uppfostrade massorna i demokratisms och socialismens anda. Endast denna politik kunde befria såväl Irland som England från det halvsekellånga förhållandet av de nödvändiga omdaningarna och förhindra att liberalerna förvanskade dem till fördel för reaktionen.

Marx’ och Engels’ politik i den irländska frågan har gett det bästa exempel – som ända till i dag bevarat sin stora praktiska betydelse – på hur förtryckarnationernas proletariat bör förhålla sig till nationella rörelser. Den varnade för den ”servila brådska”, med vilken kälkborgarna i alla länder, av alla färger och språk skyndar sig att som ”utopiska” beteckna förändringar av statsgränser, som tillkommit genom våldsdåd av och privilegier för en nations godsägare och bourgeoisin.

Om det irländska och engelska proletariatet inte hade antagit Marx’ politik och inte gjort Irlands avskiljande till sin paroll, så skulle detta ha inneburit den värsta opportunistiska från deras sida, ett försummande av demokratens och socialistens uppgifter, en eftergift åt den *engelska* reaktionen och bourgeoisin.

9. 1903 års program och dess likvidatorer

Protokollen från 1903 års kongress, som antog programmet för Rysslands marxister, har blivit ytterst svåra att få tag i, och det stora flertalet av dem som idag är verksamma inom arbetarrörelsen känner inte till de olika programpunkternas motivering (så mycket mindre som långt ifrån all hithörande litteratur åtnjuter förmånen att vara legal ...). Därför är det nödvändigt att analysera hur den fråga som intresserar oss behandlades på 1903 års kongress.

Låt oss först och främst notera, att hur torftig den ryska socialdemokratiska litteraturen om ”nationernas självbestämmanderätt” än må vara, visar den dock med all önskvärd tydlighet att denna rätt alltid uppfattats som rätt till avskiljande. Hrr Semkovskij, Libman, Jurkevitz m fl, som betvivlar detta och påstår att paragraf 9 är ”oklar” osv, pratar om ”oklarhet” endast på grund av fullständig okunnighet eller slarv. Redan 1902, då Plechanov* i Zarja försvarade ”självbestämmanderätten” i programförslaget, skrev han, att detta krav inte är obligatoriskt för de borgerliga demokraterna men ”obligatoriskt för socialdemokraterna”. ”Om vi hade glömt det eller inte kommit oss för att framföra det”, skrev Plechanov, ”av fruktan för att röra vid de nationella fördomarna hos våra landsmän inom den storryska stammen, så hade parollen ... ‘Proletärer i alla länder, förena er!’ blivit till en skamlig lögn i vår mun ...”

Det är en mycket träffande karakteristik av huvudargumentet för ifrågavarande punkt, så träffande att de kritiker av vårt program, som ”glömt var de hör hemma”, inte för ro skull skyggt kringgått och fortfarande kringgår den. Avståndstagande från denna punkt, oavsett motiven till det, betyder *i verkligheten* en ”skamlig” eftergift åt den *storryska* nationalismen. Varför den storryska, då det talas om alla nationers självbestämmanderätt? Därför att frågan gäller avskiljande *från* storryssarna. *Proletärernas* intresse av *sammanslutning*, deras

* Vi ber läsaren att inte glömma, att Plechanov 1903 var en av opportunistens främsta fiender. Han hade ännu långt kvar till sin ökända vändning till opportunisten och senare till chauvinismen. (Lenins fotnot 1916)

klassolidaritets intresse kräver att *nationernas* rätt till *avskiljande* erkänns – det är vad Plechanov för tolv år sedan erkände i de citerade orden. Om våra opportunisterna hade tänkt över detta, skulle de antagligen inte ha pratat så mycket strunt om självbestämmandet.

På 1903 års kongress, då detta av Plechanov försvarade programförslag antogs, var huvudarbetet koncentrerat till *programkommissionen*. I denna fördes tyvärr inga protokoll. Men just på ifrågavarande punkt skulle de ha varit särskilt intressanta, ty det var *endast* i kommissionen som de polska socialdemokraternas representanter, Warszawski och Hanecki, försökte försvara sina åsikter och opponera sig mot ”erkännandet av självbestämmanderätten”. En läsare, som ville jämföra deras argument (framlagda i Warszawskis tal samt i hans och Haneckis förklaring, s 134-136 och 388-390 i kongressprotokollen) med Rosa Luxemburgs argument i hennes av oss analyserade polska artikel, skulle finna att dessa argument är fullständigt identiska.

Hur ställde sig 2:a partikongressens programkommission, där framför allt Plechanov uppträdde mot de polska marxisterna, till dessa argument? De blev obarmhärtigt utskrattade! Det befängda i att föreslå *Rysslands* marxister att stryka erkännandet av nationernas självbestämmanderätt visades så klart och åskådligt, att de polska marxisterna *inte ens kom sig för att upprepa sina argument inför kongressens plenum!!* De lämnade kongressen, när de konstaterat det hopplösa i sin ställning inför denna högsta representation av marxister, storryssar likaväl som judar, georgier och armenier.

Denna historiska episod har givetvis mycket stor betydelse för envar som på allvar intresserar sig för *sitt eget* program. Att man fullständigt slog sönder de polska marxisternas argument i kongressens programkommission och att de avstod från att söka försvara sina åsikter på kongressens plenum är ett synnerligen betydelsefullt faktum. Det var inte utan orsak Rosa Luxemburg helt ”beskedligt” förteg detta i sin artikel 1908 – minnet av kongressen var tydligen alltför otrevligt! Hon förteg också det löjligt olyckliga förslaget att ”korrigera” paragraf 9 i programmet som Warszawski och Hanecki framförde 1903 å alla polska marxisters vägnar och som varken Rosa Luxemburg eller andra polska socialdemokrater vågat (och inte kommer att våga) upprepa.

Även om Rosa Luxemburg förteg dessa fakta för att dölja sitt nederlag år 1903, kommer de som intresserar sig för sitt partis historia att vinnlägga sig om att ta reda på dessa fakta och överväga deras betydelse.

”...Vi föreslår”, skrev Rosa Luxemburgs vänner till kongressen 1903, när de lämnade den, ”att man ger punkt 7 [nuvarande punkt 9] i programutkastet följande formulering: § 7. *Institutioner, vilka garanterar fullständig kulturell utvecklingsfrihet åt alla nationer som bildar staten.*” (S 390 i protokollen)

Således framträdde de polska marxisterna då med åsikter i den nationella frågan, vilka var till den grad obestämda, att de *i stället för självbestämmande* egentligen bara föreslog en annan beteckning för den beryktade ”kulturell-nationella autonomi”!

Det låter nästan otroligt, men det är tyvärr ett faktum. På själva kongressen avgavs *inte en enda* röst för att punkten om självbestämmandet skulle *strykas*, fast det bland kongressombuden fanns fem bundister med fem röster och tre kaukasier med sex röster, förutom Kostrovs rådgivande röst. För att denna punkt skulle kompletteras med ”kulturell-nationell autonomi” (för Goldblatts formulering: ”att upprätta institutioner som garanterar fullständig kulturell utvecklingsfrihet åt nationerna” avgavs tre röster och fyra röster för Libers formulering (”deras [nationernas] rätt till frihet i sin kulturella utveckling”).

När nu ett ryskt liberalt parti, kadeternas parti, uppstått, vet vi att nationernas politiska självbestämmande i *dess* program bytts ut mot "kulturellt självbestämmande". Rosa Luxemburgs polska vänner "*kämpade*" således med sådan framgång mot PPS-nationalismen, att de föreslog att det marxistiska programmet skulle bytas ut mot ett *liberalt*! Samtidigt menade de att vårt program var opportunistiskt – är det att undra på att denna beskyllning endast möttes av löje i 2:a kongressens programkommission!

Hur uppfattades begreppet "självbestämmande" av ombuden på 2:a kongressen, av vilka som vi sett *inget enda* gick emot "nationernas självbestämmande"?

Om detta vittnar följande tre utdrag ur protokollen:

"*Martynov* anser, att man inte kan ge ordet 'självbestämmande' en vid tolkning: det innebär bara nationernas rätt att avskilja sig till en särskild politisk enhet men alls inte regional självförvaltning." (S 171) *Martynov* tillhörde programkommissionen, där Rosa Luxemburgs vänner fick sina argument vederlagda och utskrattade. *Martynov* var då ekonomist till sin uppfattning, en våldsamt motståndare till *Iskra*, och om han hade gett uttryck åt en mening som inte delades av programkommissionens majoritet, skulle han naturligtvis ha blivit vederlagd.

När kongressen efter kommissionsarbetet behandlade paragraf 8 (nuvarande paragraf 9) i programmet, var bundisten *Goldblatt* den förste som tog ordet.

"Mot 'självbestämmanderätten', sade *Goldblatt*, "kan ingenting invändas. Ifall någon nation kämpar för självständighet, kan man inte sätta sig emot det. Om Polen inte har lust att ingå lagligt äktenskap med Ryssland, skall man inte hindra det, såsom kamrat *Plechanov* uttryckte sig. Sätillvida instämmer jag i denna uppfattning." (S 175f)

Plechanov tog på kongressens plenum inte alls till orda på denna punkt. *Goldblatt* återopade sig på *Plechanovs* ord i programkommissionen, där "självbestämmanderätten" ingående och populärt klarlades som rätt till avskiljande. *Liber*, som talade efter *Goldblatt*, anmärkte:

"Om någon nationalitet inte är i stånd att leva inom Rysslands gränser, kommer partiet naturligtvis inte att lägga hinder i dess väg." (S 176)

Läsaren ser att det på 2:a partikongressen som antog programmet fanns bara en mening i frågan om att självbestämmande "endast" betyder rätt till avskiljande. Till och med bundisterna fattade då denna sanning, och bara i vår sorgliga tid, kännetecknad av fortsatt kontrarevolution och all slags "förnekelse", har det framträtt dumdristiga personer som påstår att programmet är "oklart". Men innan vi övergår till dessa sorgliga "kvasi-socialdemokrater", skall vi slutföra resonemanget om polackernas förhållande till programmet.

De kom till 2:a kongressen (1903) med en förklaring om att det var nödvändigt och oavvisligt att enas. Men de lämnade kongressen efter sitt "misslyckande" i programkommissionen, och deras *sista ord* var en skriftlig inlaga, som trycktes i kongressprotokollen och innehöll det ovan anförda förslaget om att *byta ut* självbestämmande mot kulturell-nationell autonomi.

År 1906 inträdde de polska marxisterna i partiet, men de *framlade inte* ett enda förslag till ändring av paragraf 9 i det allryska programmet, vare sig vid sitt inträde eller *någon gång* senare (vare sig på kongressen 1907 eller på konferenserna 1907 och 1908 eller på plenum 1910) !!

Det är ett faktum.

Och detta faktum visar påtagligt, i strid med alla fraser och bedyranden, att Rosa Luxemburgs vänner ansåg debatten om denna fråga i 2:a kongressens programkommission och kongressens beslut vara uttömmande. Det visar att de tidigare erkände sitt fel och korrigerade det, när de 1906 – efter att ha lämnat partikongressen 1903 – inträdde i partiet, och sedan dess inte gjort ett enda försök att *partivägen* resa frågan om revision av paragraf 9 i programmet.

Den av Rosa Luxemburg signerade artikeln publicerades 1908 – givetvis har det ännu aldrig fallit någon människa in att bestrida partiskribenternas rätt att kritisera programmet – och *inte heller efter* denna artikel har *någon* av de polska marxisternas officiella instanser fört fram frågan om revision av paragraf 9.

Därför gör Trotskij några av Rosa Luxemburgs beundrare en verklig björntjänst, när han i nummer 2 av *Borba* (mars 1914) å redaktionens vägnar skriver:

... De polska marxisterna anser att 'nationernas självbestämmanderätt' är blottad på allt politiskt innehåll och bör avlägsnas ur programmet." (S 25)

Den tjänstvillige Trotskij är farligare än någon fiende! På annat sätt än genom "privatsamtal" (dvs helt enkelt genom skvaller, som Trotskij ständigt lever på) hade han inte kunnat skaffa sig bevis för att "de polska marxisterna" i allmänhet skulle vara anhängare av varje artikel av Rosa Luxemburg. Trotskij har framställt "de polska marxisterna" som människor utan heder och samvete, vilka inte ens är i stånd att respektera sin övertygelse och sitt partis program. Den tjänstvillige Trotskij!

När de polska marxisternas representanter 1903 lämnade 2:a partikongressen *med anledning* av självbestämmanderätten, *då* hade Trotskij kunnat säga, att de ansåg att denna punkt var innehållslös och borde avlägsnas ur programmet.

Men sedan *inträdde* de polska marxisterna i det parti, som hade ett sådant program, och de har inte en enda gång föreslagit att det skall revideras.*

Varför har Trotskij förtigit dessa fakta för sin tidskrifts läsare? Endast emedan det är fördelaktigt för honom att spekulera i uppammande av meningsskiljaktigheter mellan de polska och ryska motståndarna till likvidatorriktningen och att söka bedra de ryska arbetarna i programfrågan.

Trotskij har ännu aldrig haft en bestämd mening i någon enda betydande marxistisk fråga, han har alltid "krupit i skydd" av en eller annan meningsskiljaktighet och löpt över från den ena sidan till den andra. För närvarande befinner han sig i bundisternas och likvidatorernas sällskap. Och dessa herrar krusar inte för partiet.

Så här säger bundisten Libman:

"Då Rysslands socialdemokrati", skriver denne gentleman, "för 15 år sedan tog upp punkten om varje nationalitets 'självbestämmande' i sitt program, frågade sig alla [H] : vad betyder egentligen detta modeuttryck [H]. Härpå fick man inget svar [H] . Ordet förblev [!] omgivet av dimma. I verkligheten var det på den tiden svårt att skingra dimman. Tiden var ännu inte mogen för en konkretisering av denna punkt, sade man på den tiden, låt den bli kvar i dimman [H] och livet självt kommer att visa, vilken mening man skall lägga in i denna punkt."

* Vi erfar, att de polska marxisterna deltog i de allryska marxisternas sommarkonferens 1913 *endast* med rådgivande röst och alls inte deltog i omröstningen i frågan om rätten till självbestämmande (till avskiljande), utan uttalade sig mot en sådan rätt överhuvudtaget. Givetvis hade de full rätt att gå till väga på detta sätt och att liksom förut i Polen agitera mot dess avskiljande. Men det är inte precis vad Trotskij talar om, eftersom de polska marxisterna inte krävde att paragraf 9 skulle "strykas ur programmet".

Är det inte storartat, hur denne ”byxlöse grabb” gör sig lustig över partiprogrammet?

Och varför gör han det?

Helt enkelt därför att han är en fullständig ignorant, som inte lärt någonting och inte ens läst partihistorien utan helt enkelt hamnat bland likvidatorerna, där det ”hör till god ton” att uppträda spritt naken då det gäller partiet och partiprinciperna.

Pomjalovskijs prästseminarist skryter med att han ”spottat i kålfatet”. Herrar bundister har gått längre. De släpper lös Libman och hans gelikar för att dessa gentlemän offentligt skall spotta i deras eget fat. Vad angår det herrar Libman & Co att det finns ett beslut av en internationell kongress, att två representanter för det egna Bund (och det var ändå ”stränga” kritiker av och avgjorda motståndare till Iskra!) på det egna partiets kongress visade sig vara fullständigt i stånd att förstå meningen med ”självbestämmandet” och till och med anslöt sig till det? Och blir det inte lättare att likvidera partiet, om ”partipublicister” (inget skämt här inte!) handskas med partiets historia och program som prästseminarister?

Här är en annan ”byxlös grabb”, hr Jurkevitj i Dzvin. Hr Jurkevitj har antagligen haft tillgång till 2:a kongressens protokoll, ty han citerar de ord av Plechanov som Goldblatt återgett och visar sig ha reda på att självbestämmande endast kan betyda rätt till avskiljande. Men det hindrar honom inte att bland den ukrainska småbourgeoisin förtala de ryska marxisterna och påstå, att de är anhängare av Rysslands ”statliga integritet” (1913, nr 7-8, s 83 m fl). Naturligtvis hade hr Jurkevitj & Co inte kunnat tänka ut något bättre medel än detta förtal för att fjärma den ukrainska demokratin från den storryska. Och ett sådant fjärmande ligger i linje med hela den politik som bedrivs av Dzvins skribentgrupp, vilken predikar att de ukrainska arbetarna skall *avskiljas* i en *särskild* nationell organisation!*

För en grupp nationalistiska kälkborgare som splittrar proletariatet – det är just Dzvins objektiva roll – är det naturligtvis helt på sin plats att sprida hopplös förvirring i den nationella frågan. Det är självklart, att hrr Jurkevitj, Libman & Co -- vilka känner sig ”fruktansvärt” förorättade, då man betecknar dem som element ”vid sidan av partiet” -- inte sagt ett ord, bokstavligen inte ett jota om hur *de* i programmet skulle vilja lösa frågan om rätten till avskiljande.

Och här är den tredje och viktigaste ”byxlöse grabben”, hr Semkovskij, som i likvidator-tidningen ”skäller ut” paragraf 9 i programmet inför den storryska publiken och samtidigt förklarar, att han ”på grund av vissa skäl inte instämmer i förslaget” att denna paragraf måste strykas!!

Det är otroligt, men det är ett faktum.

I augusti 1912 tar likvidatorernas konferens officiellt upp den nationella frågan. På ett och ett halvt år publiceras inte en enda artikel i frågan om paragraf 9 utom hr Semkovskijs. Och i denna artikel *tillbakavisar* författaren programmet utan att ”på grund av *vissa* skäl” (en hemlig sjukdom?) instämma i förslaget om att korrigera det!! Man kan tryggt utgå från att det är svårt att i hela världen finna exempel på en liknande opportunist, och värre än opportunist, ett förnekande av partiet, likvidering av partiet.

För att visa vilka argument Semkovskij använder, räcker det med ett exempel:

* Se i synnerhet hr Jurkevitjs förord till hr Levinskijs bok *Studie över den ukrainska arbetarrörelsens utveckling i Galizien*. (Utgiven på ukrainska i Kiev 1914 – Red)

”Hur vore det”, skriver han, ”om det polska proletariatet vore villigt att inom en och samma stats gränser kämpa gemensamt med Rysslands hela proletariat, medan det polska samhällets reaktionära klasser däremot skulle vilja skilja Polen från Ryssland och vid en allmän folkomröstning samlade flertalet röster för detta: måste då vi ryska socialdemokrater i det centrala parlamentet rösta tillsammans med våra polska kamrater mot avskiljande eller – för att inte kränka ‘självbestämmanderätten’ – för avskiljande?” (Novaja Rabotjaja Gazeta nr 71)

Det framgår härav, att hr Semkovskij inte ens förstår *vad det är fråga om!* Han har inte ens tänkt på att rätten till avskiljande just förutsätter att frågan löses inte genom ett centralt parlament utan endast genom ett parlament (en riksdag, en folkomröstning osv) i det område *som avskiljer sig*.

Med barnslig förvåning över ”hur det vore”, ifall majoriteten under demokratin vore för reaktionen, skymmer man bort frågan om den reella, äkta och levande politiken, medan *både* purisjkevitjar *och* kokosjkinar anser blotta tanken på avskiljande som brottslig! Förmodligen borde *hela* Rysslands proletärer idag kämpa inte mot purisjkevitjar och kokosjkinar utan – negligera dem – mot de reaktionära klasserna i Polen!!

Dyligt otroligt strunt skriver man i likvidatorernas organ, där hr L Martov är en av de ideologiska ledarna. Samme L Martov, som författade programförslaget och förde fram det 1903 och som även senare skrivit till försvar för friheten till avskiljande. Tydligt resonerar L Martov nu enligt regeln:

Där behövs ingen klok,
skicka bara dit Read,
och jag skall se på.

Han skickar Read-Semkovskij och tillåter honom att i en daglig tidning inför nya skikt av läsare, som inte känner vårt program, vanställa och förvränga det i det oändliga!

Ja, likvidatorriktningen har gått långt – hos många till och med framträdande f d socialdemokrater finns inte längre ett spår av partianda.

Rosa Luxemburg kan naturligtvis inte jämföras med Libman, Jurkevitj, Semkovskij & Co, men det faktum att just dyligt folk utnyttjar hennes fel visar särskilt påtagligt till vilken opportunist hon har hemfallit.

10. Avslutning

Låt oss sammanfatta.

Från den marxistiska teorins ståndpunkt i allmänhet erbjuder frågan om självbestämmanderätten inga svårigheter. Ingen kan på allvar bestrida Londonresolutionen av 1896 eller det faktum att med självbestämmande endast menas rätten till avskiljande eller att bildandet av självständiga nationalstater är en tendens som kännetecknar alla borgerligt demokratiska omvälvningar.

En svårighet uppstår i viss mån genom att de förtryckta nationernas proletariat och förtryckarnationens proletariat kämpar och måste kämpa sida vid sida i Ryssland. Uppgiften är att värna enheten i proletariatets klasskamp för socialismen och tillbakavisa allt från borgerligt och ärkereaktionärt håll kommande nationalistiskt inflytande. Bland de förtryckta nationerna leder proletariatets separata organisation som självständigt parti ibland till en så förbittrad kamp mot ifrågakarande nations nationalism, att perspektivet förvanskas och förtryckarnationens nationalism glöms bort.

Men en sådan förvanskning av perspektivet är möjlig endast för en kort tid. Erfarenheten från den gemensamma kamp som förs av de olika nationernas proletärer visar så klart som aldrig det, att de politiska frågorna bör ställas inte från "Krakows" utan från allrysk synpunkt. Men i den allryska politiken dominerar purisjkevitjarna och kokosjkinarna. Deras idéer är förhärskande, deras hets mot ickeryssar som de anklagar för "separatism", för att *tänka* på avskiljande förkunnas och framförs i duman, i skolorna, i kyrkorna, i kasernerna, i hundratals och tusentals tidningar. Det är just den storryska nationalismen som förgiftar hela den allryska politiska atmosfären. Det är olyckan för det folk som genom att förtrycka andra folk stärker reaktionen i hela Ryssland. Minnena av 1849 och 1863 utgör en levande politisk tradition som, ifall inte väldiga stormar kommer emellan, hotar att ännu under många decennier försvåra varje demokratisk och *i synnerhet* varje socialdemokratisk rörelse.

Det råder inget tvivel om att hur naturlig den synpunkt, som omfattas av några av marxisterna bland de förtryckta nationerna (vilkas "olycka" ibland består i att massan av befolkningen förblindas av iden om "sin egen" nationella frigörelse), stundom än kan förefalla, så är dock vägran att försvara självbestämmanderätten *i verkligheten*, med hänsyn till det objektiva förhållandet mellan klasskrafterna i Ryssland, detsamma som den värsta opportunism, som proletariatets förgiftning med kokosjkinarnas idéer. Och dessa idéer är i grund och botten purisjkevitjarnas idéer och politik.

Om således Rosa Luxemburgs ståndpunkt till en början kunde rättfärdigas som en specifikt polsk, "krakowsk" trångsynthet,* så framstår en sådan trångsynthet som oförlätlig idag, då nationalismen och framför allt den storryska regeringsnationalismen överallt stärkts, då det är *den* som leder politiken. Vid den klänger sig i själva verket *alla* nationers opportunister fast, efter som de skyggar för tanken på "stormar" och "språng", anser den borgerligt demokratiska omvälvningen slutförd och dras till den kokosjkinska liberalismen.

Liksom all nationalism genomlever den storryska nationalismen olika faser, beroende av vilken klass som härskar i det borgerliga landet. Före 1905 kände vi nästan bara till nationalreaktionärer. Efter revolutionen uppstod hos oss *nationalliberaler*.

Denna ståndpunkt intas hos oss de facto av både oktiabristema och kadeterna (Kokosjkin), dvs hela den nutida bourgeoisin.

Storryska nationaldemokrater kommer *oundvikligen* att uppstå senare. En av det "folksocialistiska" partiets grundare, hr Pesjehonov, har redan gett uttryck åt denna uppfattning, då han. (i Russkoje Bogatstvos augustihäfte 1906) manade till försiktighet mot bondens nationalistiska fördomar. Hur mycket man än förtalat oss bolsjeviker och påstått att vi "idealiserar" bonden, har vi alltid strikt skilt och kommer att skilja mellan bondens omdöme och bondens fördomar, mellan böndernas demokratism kontra Purisjkevitj och böndernas försoningssträvanden i förhållande till prästerna och godsägarna.

Den proletära demokratin måste redan nu räkna med de storryska böndernas nationalism (inte för att göra eftergifter för den utan för att bekämpa den) och det kommer den antagligen att få göra ganska länge.† Nationalismens uppvaknande inom de förtryckta nationerna, vilket så

* Det är inte svårt att inse, att när *hela Rysslands* marxister, främst då de storryska, erkänner nationernas rätt att avskilja sig, så utesluter detta ingalunda att marxister som tillhör en eller annan *förtryckt* nation *agiterar* mot avskiljandet, liksom erkännande av rätten till skilsmässa inte utesluter agitation mot skilsmässa i ett eller annat fall. Vi tror därför att antalet polska marxister, vilka kommer att skratta åt den obefintliga "motsägelse", som nu "värms upp" av Semkovskij och Trotskij, oundvikligen kommer att öka.

† Det skulle vara intressant att iaktta, hur t ex den polska nationalismen förändras i och med förvandlingen från adlig till borgerlig nationalism och sedan till bondenationalism. Ludwig Bernhard, vilken själv tar ställning som en tysk Kokosjkin, skildrar i sin bok *Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staat* (Det polska samhälls-

klart framträdde efter 1905 (vi erinrar t ex om gruppen av ”federationsautonomister” i den första duman, uppsvinget för den ukrainska rörelsen, den muslimska rörelsen osv), kommer oundvikligen att framkalla en stegrad nationalism hos den storryska småbourgeoisin i stad och på land. Ju långsammare Rysslands demokratiska omdaning kommer att ske, desto mer hårdnackad, ohöljd och förbittrad kommer den nationella hetsen och det nationella grälet mellan de olika nationernas bourgeoisin att bli. Purisjkevitjs och hans ryska gelikars synnerligen reaktionära natur kommer härvid att framkalla (och stegra) ”separatistiska” strävanden hos en del förtryckta nationer, vilka ibland åtnjuter betydligt större frihet i grannstaterna.

Denna situation ställer Rysslands proletariat inför en dubbel eller rättare sagt tvåsidig uppgift: kamp mot all nationalism och i första hand mot den storryska nationalismen; erkännande inte bara av alla nationers fullständiga likaberättigande i allmänhet utan också i det statliga uppbyggnadsarbetet, dvs av nationernas rätt till självbestämmande, till avskiljande och samtidigt därmed, och detta just för att främja en framgångsrik kamp mot all slags nationalism hos alla nationer, ett bevarande av den proletära kampens och de proletära organisationernas enhet, deras sammansmältning till en fast internationalistisk gemenskap tvärtemot de borgerliga strävandena efter nationell isolering.

Nationernas fullständiga likaberättigande; nationernas självbestämmanderätt; sammanslutning av alla nationers arbetare – detta nationella program är vad marxismen, hela världens erfarenhet och Rysslands erfarenhet lär arbetarna.

- - -

Artikeln var redan satt när jag mottog nr 3 av Nasja Rabotjaja Gazeta, där hr V I Kosovskij skriver om erkännandet av alla nationers självbestämmanderätt:

”Mekaniskt överförd från resolutionen vid 1:a partikongressen 1898, som i sin tur hämtat den från de internationella socialistiska kongressernas beslut, har den såsom framgår av debatterna uppfattats av 1903 års kongress i samma mening som den socialistiska internationalen lade in i den: politiskt självbestämmande, dvs nationens självbestämmande i riktning mot politisk självständighet. Således berör formeln om det nationella självbestämmandet, som innebär rätt till territoriell avsondring, alls inte frågan om hur man skall reglera de nationella förhållandena inom vederbörande statsbildning, för de nationaliteter som inte kan eller inte önskar utträda ur den existerande staten.”

Härav framgår, att hr V I Kosovskij haft tillgång till protokollen från 2:a partikongressen 1903 och utmärkt väl känner till den verkliga (och enda) innebörden i begreppet självbestämmande. Jämför detta med det faktum, att bundtidningen Zeits redaktion släpper fram hr Libman för att förhåna programmet och förklara det vara oklart!! Egendomliga ”parti”-seder som hrr bundister har ... Varför Kosovskij förklarar att kongressens beslut om självbestämmandet är en mekanisk överföring, ”det vete Allah”. Det finns folk som ”har lust att säga emot”, men vad, hur, varför, i vilket syfte, det är dem inte givet.

Skrivet i februari-maj 1914

Publicerat i tidskriften *Prosvesjtjenije* nr 4, 5 och 6, april-juni 1914

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 25, s 255-320

väsendet i den preussiska staten, boken är översatt till ryska) en utomordentligt karakteristisk företeelse: upprättandet av ett slags polsk ”bonderepublik” i Tyskland i form av en fast sammanslutning av de Polska böndernas allehanda kooperativa och andra föreningar i kampen för nationaliteten, för religionen och för den ”polska” jorden. Det tyska förtrycket sammanslöt polackerna, isolerade dem och väckte först en adlig nationalism, sedan en borgerlig och till sist en bondemassornas (särskilt efter tyskarnas 1873 påbörjade fälttåg mot det polska språket i skolorna). Likadant utvecklar sig saken även i Ryssland och inte endast ifråga om Polen.